

Zpracovatel

Krajský úřad kraje Vysočina
Odbor regionálního rozvoje
Žižkova 57
587 33 Jihlava

www.kr-vysocina.cz
e-mail: novak.v@kr-vysocina.cz
tel.: 564602542

GaREP, spol. s r.o.
Náměstí 28. října 3
602 00 Brno

www.garep.cz
e-mail: garep@garep.cz
tel: 545211053

KRAJ VYSOČINA SE PŘEDSTAVUJE: ZÁKLADNÍ INFORMACE O ÚZEMÍ, OBYVATELSTVU A HOSPODÁŘSTVÍ

Obsah

ÚVOD	2
1. POLOHA	2
2. ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ	4
3. OSÍDLENÍ	5
4. POPULAČNÍ VÝVOJ A STRUKTURA	7
5. BYDLENÍ A BYTOVÁ VÝSTAVBA	10
6. HOSPODÁŘSTVÍ	12
7. VENKOV A ZEMĚDĚLSTVÍ	16
8. TRH PRÁCE	18
9. CESTOVNÍ RUCH	22
10. ŠKOLSTVÍ, ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ SLUŽBY	23
11. INFRASTRUKTURA	27
12. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	29
SEZNAM MAPOVÝCH LISTŮ	32
ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ	32
SÍDELNÍ STRUKTURA	32
ODVĚTVOVÁ SPECIALIZACE PRŮMYSLOVÝCH CENTER	32
PODNIKATELSKÁ AKTIVITA	32
NEZAMĚSTNANOST	32
ŠKOLSTVÍ A VZDĚLÁNÍ	32
SÍŤ ZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍ	32
CESTOVNÍ RUCH	32
DOPRAVNÍ POLOHA	32
FUNKČNÍ VYUŽITÍ ÚZEMÍ	32

ÚVOD

Předložená publikace si klade za cíl přehlednou a srozumitelnou formou přinést základní informaci o současném stavu a směru vývoje společnosti a hospodářství v kraji Vysočina. V jednotlivých kapitolách je vždy věnována pozornost porovnání situace na Vysočině s Českou republikou, resp. jinými kraji ČR, dále jsou hodnoceny regionální rozdíly uvnitř kraje a tam, kde to bylo možné, i vývojové trendy. Publikace v žádném případě nepřináší vyčerpávající informace o kraji; spíše jen upozorňuje na závažnější skutečnosti a odkazuje na zdroje dalších informací. Zde je třeba odkázat především na Program rozvoje kraje Vysočina, základní koncepční dokument veřejné správy v kraji, který přináší jednak podrobnější informace o socioekonomickém vývoji v kraji a jednak formuluje priority rozvoje kraje, tak jak byly schváleny krajskou samosprávou.

Předložená publikace přibližuje nejnovější informace, které byly dostupné v době zpracování, tj. v listopadu 2004. Aktuálnost dat se liší podle metodiky jejich zjišťování. Např. v případě nezaměstnanosti jsou komentována data za říjen 2004, v některých jiných případech jsou nejnovější informace ze sčítání lidu v roce 2001.

Hlavními zdroji informací byly statistické prameny, koncepční dokumenty kraje Vysočina a znalost území. Tam, kde to bylo možné, uvádí studie informace o kraji v jeho novém územním vymezení, platném od 1. 1. 2005. To však bylo možné v zásadě jen v případě informací o sídelní struktuře a administrativním členění. V případě většiny strukturálních ukazatelů dostupné prameny přepočít na nové územní vymezení neumožňují. Proto je důsledně uváděn okamžik, resp. období, ke kterému se data vztahují, a odpovídající území. Při výběru informací a jejich komentování se autoři snažili vyhnout odborným termínům, aby byl text srozumitelný čtenářům bez předchozí znalosti dané problematiky.

Doufáme, že následující stránky poslouží jako „úvod do studia“ vývoje společnosti a hospodářství na Vysočině a vzbudí zájem o tuto problematiku.

1. POLOHA

Kraj Vysočina leží v centrální části České republiky. Jeho územím procházejí významné komunikace spojující Prahu a další aglomerace v Čechách s moravskými aglomeracemi. Územím prochází nejkratší spojení Prahy a Brna jako center dvou největších koncentrací obyvatelstva, výroby a služeb ve státě. Dopravní koridor, probíhající územím ve směru severozápad – jihovýchod, je součástí jedné z nejvýznamnějších urbanizačních os Evropy, spojujících Skandinávii přes Berlín, Vídeň a Budapešť s jihovýchodní Evropou a Malou Asií.

Kraj Vysočina sousedí se čtyřmi kraji ČR: Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským. Spolu s Jihomoravským krajem tvoří region soudržnosti Jihovýchod. Centrální polohu regionu v ČR vyjadřuje i to, že spolu se Středočeským krajem (a Prahou) je jediným krajem ČR, který neleží na státní hranici. V jižní části se však kraj přibližuje na vzdálenost 5 km hranicím Rakouska, což vysvětluje zájem subjektů z Vysočiny o přeshraniční spolupráci.

Název kraje „Vysočina“ je odvozen od tradičního označení krajiny Českomoravské vrchoviny. Území se nachází ve vyšší nadmořské výšce (Jihlava je nejvýše položeným krajským městem ČR) a je pro něj typická pestrá kulturní krajina, představovaná mozaikou lesů, polí, luk, vodních ploch a menších sídel, s množstvím symbolicky významných míst. V kontextu střední Evropy má území Vysočiny vysokou environmentální hodnotu.

Tranzitní poloha kraje na vrchovinném území mezi českou a moravskou sídelní oblastí je symbolicky vyjádřena také průběhem historické zemské hranice Čech a Moravy, procházející nejen napříč krajem, ale i krajským městem.

Geomorfologicky je území kraje součástí Českomoravské vrchoviny. Vnitřně se dále dělí na sedm geomorfologických celků (Křemešnická vrchovina, Hornosázavská pahorkatina, Železné hory, Hornosvratecká vrchovina, Křižanovská vrchovina, Javořícká vrchovina, Jevišovická pahorkatina). Z řady hřbetů, oddělujících mírně zvlněnou zemědělsky využívanou krajinu, nejvýše vystupují

Jihlavské vrchy (Javořice 837 m n. m.) a Žďárské vrchy (Devět skal 836 m n.m.) a dále Křemešník (765 m n.m.), Čerínek (761 m n. m.), Stražiště (744 m n.m.) a další. Nejvíce výškově členitá území jsou však v okolí řek, tekoucích zpravidla v hluboce zaříznutých údolích. Největší relativní výškové rozdíly jsou v části Hornosvratecké vrchoviny, označované Svratecká hornatina.

Kraj Vysočina leží na hlavním evropském rozvodí mezi Severním a Černým mořem a je významnou pramennou oblastí. Do Labe odvádí vodu Sázava, Želivka, Doubrava, Chrudimka a Nežárka, do Dunaje prostřednictvím Moravy a Dyje Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytná, Jevišovka a Moravská Dyje. Na řekách byla vybudována řada menších a několik středně velkých přehrad, sloužících především k regulaci průtoku a jako zásoba pitné vody.

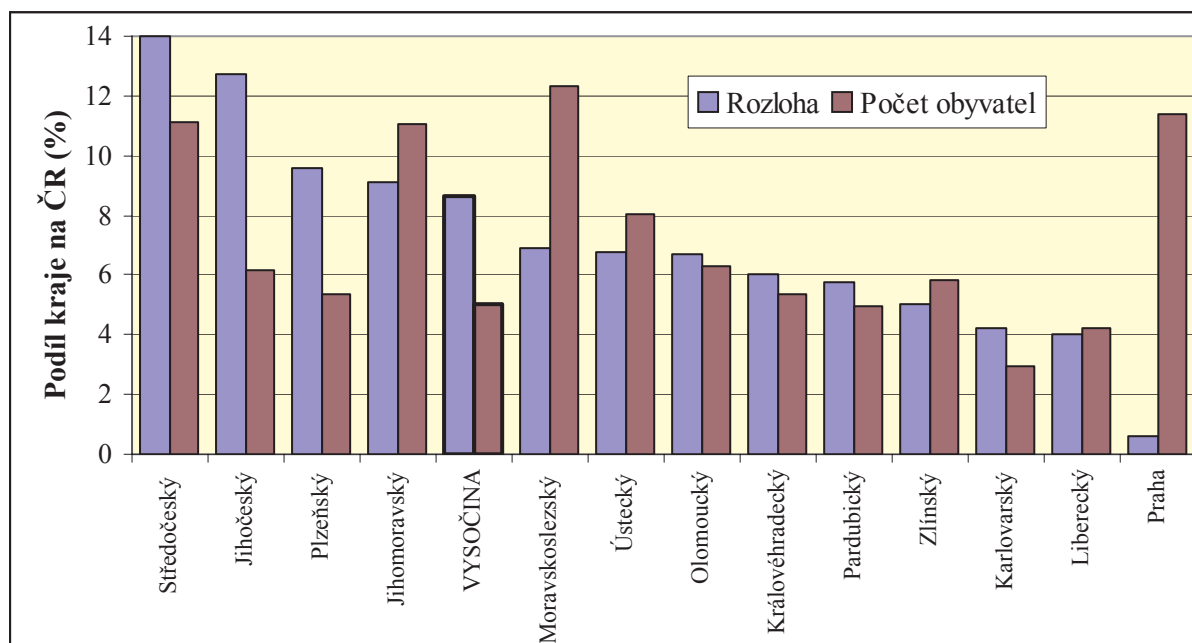
Strategický význam polohy kraje vyplývá především ze dvou faktorů:

- *infrastrukturní*: územím prochází řada významných komunikací, produktovodů, energovodů a telekomunikací, především ve směru sledujícím zmíněnou hlavní urbanizační osu (D1, tranzitní plynovod a ropovod, vedení vysokého napětí, optické kabely aj.)
- *environmentální*: území je zásobárnou vody pro pražskou a brněnskou aglomeraci, je místem realizace rekreačních potřeb jejich obyvatel (cestovní ruch, zejména krátkodobý) i místem regulace rizika záplav v níže položených oblastech ČR.

Posilování významu těchto strategických aspektů polohy kraje promyšlenou alokací investic a regulačních opatření znamená současně posilování významu kraje v měřítku ČR i Evropy.

Kraj Vysočina je rozlohou (6 795,7 km², vymezení k 1. 1. 2005) v ČR krajem nadprůměrné velikosti. Zaujímá 8,62% rozlohy ČR a je pátým největším ze 14 krajů ČR. Naopak počtem obyvatel je krajem menší velikosti. Začátkem roku 2004 žilo v kraji 510,5 tis. obyvatel (vymezení k 1. 1. 2005), což bylo 5,0% obyvatel ČR. Pouze v Pardubickém, Libereckém a Karlovarském kraji žilo méně obyvatel než na Vysočině (viz obr. 1).

Obr. 1.1 Porovnání velikosti krajů z hlediska rozlohy a počtu obyvatel (vymezení k 1.1.2005, počet obyvatel k 1.1.2004). Pořadí krajů podle rozlohy.

Pramen: Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2004. ČSÚ Praha 2004. Územně identifikační registr ČR.

2. ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ

Území kraje se administrativně člení na 5 okresů, 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a 26 obvodů pověřených obecních úřadů (POÚ). Administrativní strukturu přibližuje *mapová příloha č. 1*. Základní samosprávnou jednotkou jsou obce, kterých je v kraji 704 (1. 1. 2005).

Základní jednotkou státní správy na vnitrokrasné úrovni se od 1. 1. 2003, kdy byla provedena třetí etapa reformy veřejné správy, staly obvody obcí s rozšířenou působností (též obce s pověřením III. stupně). Na ně byly přeneseny kompetence zrušených okresních úřadů, mimo těch, které byly přeneseny přímo na kraj. Okresy zůstaly nadále jen statistickou jednotkou. Obvod obce s rozšířenou působností tvoří na Vysočině průměrně 47 obcí (v ČR jen 30 obcí) a žije v něm průměrně 34,0 tis. obyvatel (v ČR 44,1 tis.). Přehled obvodů ORP přináší Tab. 2.1.

Tab. 2.1 Základní charakteristika obvodů obcí s rozšířenou působností v kraji Vysočina (1. 1. 2005)

Obec s rozšířenou působností	Rozloha		Počet obyvatel 1.1.2004		Počet obcí	Počet částí obcí	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
	km ²	pořadí	počet	pořadí			
Bystřice nad Pernštejnem	348,0	8.	20 934	9.	39	82	60,2
Havlíčkův Brod	631,8	4.	51 606	3.	56	139	81,7
Humpolec	227,9	14.	16 874	12.	25	66	74,0
Chotěboř	329,0	9.	22 401	8.	31	101	68,1
Jihlava	921,8	1.	96 523	1.	79	145	104,7
Moravské Budějovice	414,0	7.	24 346	7.	47	60	58,8
Náměšť nad Oslavou	211,4	15.	13 544	14.	27	32	64,1
Nové Město na Moravě	292,8	10.	19 535	11.	30	59	66,7
Pacov	234,6	13.	10 095	15.	24	64	43,0
Pelhřimov	827,4	3.	45 562	4.	71	192	55,1
Světlá nad Sázavou	290,2	12.	20 515	10.	32	89	70,7
Telč	291,4	11.	13 657	13.	45	59	46,9
Třebíč	837,7	2.	76 237	2.	93	133	91,0
Velké Meziříčí	473,3	5.	34 841	6.	57	105	73,6
Žďár nad Sázavou	464,4	6.	43 828	5.	48	76	94,4
Vysočina	6 795,7	x	510 498	x	704	1 402	75,1

Pramen. Abecední seznam částí obcí. ČSÚ Praha 2004. Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2004. ČSÚ Praha 2004. Vybrané údaje o obcích s rozšířenou působností.. ČSÚ Jihlava 2004

Sedm z celkem 15 obvodů ORP se vnitřně dělí na dva až tři obvody pověřených obecních úřadů (též obce s pověřením II. stupně), vzniklých už v roce 1990 s cílem přiblížit výkon státní správy občanům. V osmi zbývajících případech jsou obvody ORP a obvody POÚ totožné (viz mapa).

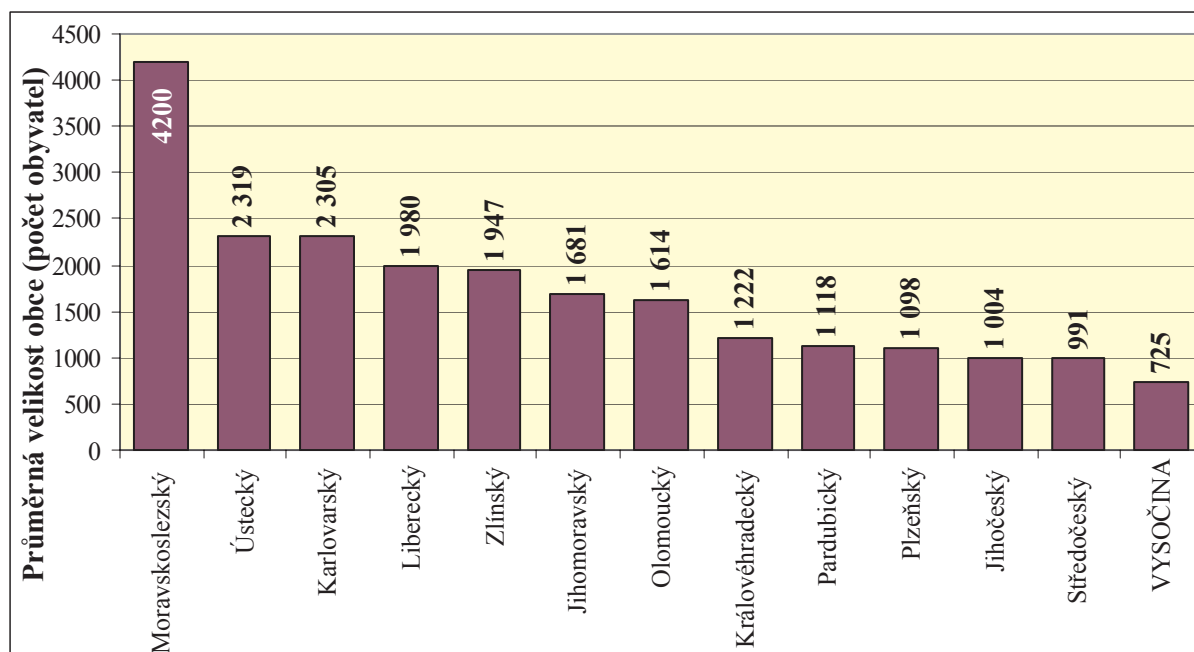
V některých specializovaných oblastech výkonu státní správy je území kraje rozděleno na větší počet menších obvodů. Kraj Vysočina se dělí na 38 obvodů stavebních úřadů a 89 matričních obvodů (1.1.2005).

Pro administrativní strukturu kraje je typický vysoký počet obcí (704). Pouze ve Středočeském kraji je více obcí než na Vysočině. Současně s nízkou hustotou zalidnění je to příčinou podprůměrné velikosti obce: průměrná velikost obce na Vysočině je 725 obyvatel, což je nejméně ze všech krajů ČR (viz obr. 2.1). Současně platí, že průměr je pro obce netypickou velikostní charakteristikou: díky vlivu měst má naprostá většina obcí podprůměrnou velikost (606 obcí kraje, tj. 86%, má méně než 725 obyvatel).

Střední velikost obce v kraji je jen 206 obyvatel (tj. polovina všech obcí má méně než 206 obyvatel), v ČR je to 390 obyvatel.

Pro spolupráci v různých oblastech činnosti a zvláště pro přípravu a realizaci rozvojových záměrů se obce sdružují do dobrovolných svazků obcí. V roce 2004 existovalo na území kraje 44 těchto dobrovolných svazků, tzv. „mikroregionů“. Některé obce jsou členy i dvou svazků, několik obcí dosud není v žádném svazku. Přes značné rozdíly ve velikosti dobrovolných svazků, důvodech jejich vzniku i intenzitě spolupráce jsou tato sdružení významnými aktéry regionálního rozvoje kraje. Členství v těchto svazcích a jejich základní charakteristiku přehledně prezentuje publikace odboru regionálního rozvoje „Mikroregiony kraje Vysočina“ z května 2004.

Obr. 2.1 Srovnání krajů ČR z hlediska průměrné populační velikosti obcí (1. 1. 2005, počet obyvatel k 1. 1. 2004)

Pramen. Abecední seznam částí obcí. ČSÚ Praha 2004

Na základě zákona o změně hranic krajů, přijatého Parlamentem ČR, se s účinností od 1. 1. 2005 území kraje zmenšilo o 25 obcí, které se staly součástí Jihomoravského kraje. Rozloha kraje Vysočina se tak snížila o 129,7 km² (tj. o 1,9%) a jeho populace poklesla o 7,0 tis. osob (-1,4%). Data o rozloze a počtu obyvatel, uváděná výše, se vztahují k novému územnímu vymezení. Většina dále uváděných dat a zvláště relativní ukazatele jako indexy a míry se však vztahují k územnímu vymezení kraje k 31. 12. 2004, protože bez dostupných informací za jednotlivé obce je nelze přepočítat. V případě relativních dat je však rozdíl, resp. chyba vyplývající ze změny územního vymezení kraje, zanedbatelná.

3. OSÍDLENÍ

Kostrou sídlení struktury kraje je síť pěti okresních měst. Tu doplňuje 7 měst s cca 7 až 12 tisíci obyvateli. V těchto dvanácti největších centrech kraje žije 43% jeho obyvatel. Tato největší střediska kraje soustřeďují většinu pracovních příležitostí a služeb (školské, zdravotnické, služby pro podniky, specializované obchodní provozovny apod.). Další řádovostní úroveň sídlení struktury tvoří poměrně početná skupina deseti měst s cca 4 až 6 tisíci obyvateli (Kamenice nad Lipou až Ledč nad Sázavou). V těchto deseti městech žije dalších 9,9% obyvatel kraje. Populační význam 18 největších měst kraje s 5000 a více obyvateli přibližuje tab. 3.1

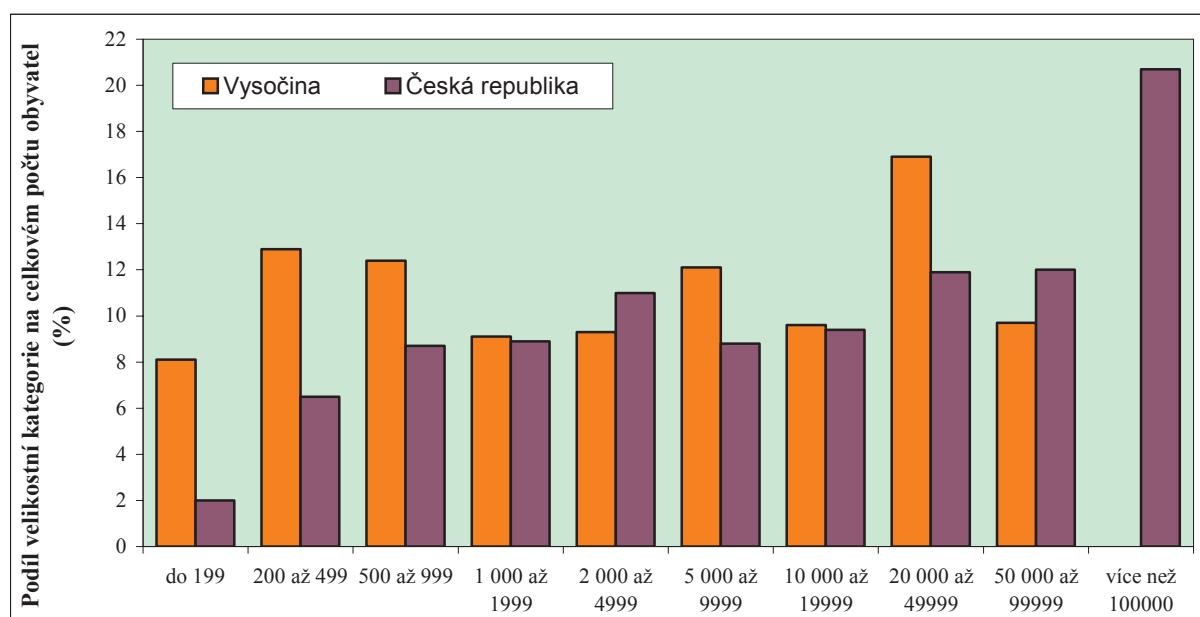
Tab. 3.1 Města kraje Vysočina s více než 5 000 obyvateli (počet obyvatel 1. 1. 2004, územní vymezení kraje 1. 1. 2005)

Město	Pořadí v ČR	Počet obyvatel 1. 1. 2004	Podíl na kraji (%)	Počet obyvatel v roce			Index vývoje (počáteční rok = 100)	
				1930	1961	1991	1930-1961	1961-2004
Jihlava	22.	50 100	9,81	36 659	36 528	51 831	99,6	137,2
Třebíč	28.	38 785	7,60	18 651	20 387	38 355	109,3	190,2
Havlíčkův Brod	51.	24 356	4,77	15 936	17 533	24 472	110,0	138,9
Žďár nad Sázavou	52.	24 030	4,71	4 674	10 305	23 191	220,5	233,2
Pelhřimov	78.	16 541	3,24	10 849	9 754	16 480	89,9	169,6
Velké Meziříčí	115.	11 753	2,30	7 170	8 424	11 518	117,5	139,5
Humpolec	124.	10 914	2,14	8 449	8 955	9 352	106,0	121,9
Nové Město na M.	125.	10 537	2,06	5 348	6 194	10 426	115,8	170,1
Chotěboř	133.	9 849	1,93	6 797	7 736	9 352	113,8	127,3
Bystřice nad P.	147.	8 996	1,76	4 170	5 032	9 304	120,7	178,8
Mor. Budějovice	163.	7 971	1,56	5 130	5 985	7 884	116,7	133,2
Světlá nad Sázavou	183.	7 037	1,38	4 378	4 468	7 147	102,1	157,5
Ledeč nad Sázavou	218.	6 048	1,18	3 030	4 073	6 540	134,4	148,5
Třešť	219.	5 979	1,17	5 741	5 606	5 948	97,6	106,7
Telč	226.	5 883	1,15	4 420	5 146	6 049	116,4	114,3
Náměšť n. Oslavou	252.	5 192	1,02	2 666	3 939	5 115	147,7	131,8
Pacov	256.	5 145	1,01	4 367	4 026	5 201	92,2	127,8
Polná	264.	5 006	0,98	5 106	4 739	4 691	92,8	105,6
Vysočina	x	254 122	49,78	153 541	168 830	252 856	110,0	150,5

Počet obyvatel se vztahuje k datu příslušného sčítání lidu, v roce 2004 k 1. 1. Územní vymezení měst k 1. 1. 2004, územní vymezení kraje k 1. 1. 2005.

Pramen: Územně identifikační registr ČR, ČSÚ a MMR ČR, Praha 2004, Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 - 1970, FSÚ Praha 1978, Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2004. ČSÚ Praha 2004. Statistický lexikon obcí ČR 1992, ČSÚ Praha 1994.

Obr. 3.1 Velikostní struktura obcí. Srovnání Vysočiny a ČR

Pramen: Malý lexikon obcí České republiky 2003. ČSÚ Praha 2003

Sídelní struktura kraje je vyvinuta jako relativně proporcionální, s vyšší váhou uvedených menších měst s cca 4 až 6 tis. obyvateli. Nejvýznamnější výjimkou je však malá velikost krajského města. Jihlava s 50,1 tis. obyvateli je až 22. městem ČR podle počtu obyvatel a je nejmenším krajským městem. Obecnou příčinou této skutečnosti je poloha kraje mezi dvěma největšími sídelními aglomeracemi státu, které soustřeďují specializované služby a jejichž spádová území zasahují na území Vysočiny.

Celkem 33 obcí kraje má statut města. Jsou to všechny obce s více než 2,6 tis. obyvateli a dále města Horní Cerekev (1,9 tis. obyvatel), Černovice (1,9 tis.), Hrotovice (1,8 tis.), Svratka (1,5 tis.) a Habry (1,3 tis.). Největšími obcemi bez statutu města jsou Luka nad Jihlavou (2,6 tis.) a Batelov (2,4 tis.).

V obcích se statutem města žilo počátkem roku 2004 celkem 299,0 tis. obyvatel, tj. 58,6% obyvatel kraje. To je po Středočeském (55%) a Olomouckém kraji (58%) nejméně ze všech krajů ČR. V ČR je stupeň urbanizace měřený podílem obyvatel žijících v obcích se statutem města 70,5%. Vzhledem k vývoji migrace se podíl městského obyvatelstva v posledních letech snižoval.

Vedle absence velké městské aglomerace a nižšího stupně urbanizace je typickým rysem sídelní struktury Vysočiny vysoký podíl malých sídel. V obcích do 500 obyvatel žije více než pětina obyvatel kraje, což je více než dvojnásobek odpovídajícího podílu pro ČR (viz obr. 3.1).

Nižší stupeň urbanizace se projevuje také v podprůměrné hustotě zalidnění (75,1 obyvatel na km², což je jen 58% hustoty zalidnění v ČR, která je 129,4 obyv./km²). Nižší hustotu zalidnění má v ČR jen Jihočeský a Plzeňský kraj. Uvnitř kraje mají nižší hustotu zalidnění především ty správní obvody obcí s rozšířenou působností, jejichž centrem je menší město. Na Pacovsku, Telčsku a Pelhřimovsku a v obvodech Moravské Budějovice a Náměšť nad Oslavou nedosahuje hustota zalidnění ani poloviny průměru ČR (viz *mapová příloha č. 2*).

Řada obcí se dále vnitřně dělí na části obcí. Těch je v kraji celkem 1 402. Tento počet přibližně odpovídá počtu sídel.

4. POPULAČNÍ VÝVOJ A STRUKTURA

Klíčovou charakteristikou populace je její věkové složení, které významně ovlivňuje současné demografické chování i budoucí vývoj populace. Věková struktura obyvatel Vysočiny je v kontextu ČR poměrně příznivá. I na Vysočině však probíhá proces demografického stárnutí populace a pokud nedojde ke změně demografického chování lze v příštích letech očekávat urychlení tohoto procesu. Pro věkovou strukturu obyvatel kraje jsou charakteristické následující rysy:

- V populaci Vysočiny je dosud poměrně vysoký podíl dětí (v ČR 2. místo za Ústeckým krajem). Tento podíl se však (díky nízké porodnosti) rychle snižuje (viz obr. 4.1), a to rychleji než v ČR.
- Podíl starých obyvatel je v kraji průměrný, resp. mírně nadprůměrný (od roku 2002). Je to důsledek dvou protichůdných faktorů: příznivých úmrtnostních poměrů (vysoká naděje na dožití) a nízkého stupně urbanizace (nejstarší je populace v největších městech). I podíl poproduktivní složky obyvatelstva se však zvyšuje v kraji rychleji než v ČR jako celku.
- Díky vyššímu podílu dětí i vyššímu zastoupení starších obyvatel je v kraji relativně nízké zastoupení obyvatel v produktivním věku (nejnižší v ČR). Proto je také index ekonomického zatížení nejvyšší z krajů ČR. To však může přispívat k relativně nižší nezaměstnanosti v kraji, resp. některých jeho regionech.
- Nejmladší populace je v okrese Žďár nad Sázavou (průměrný věk 38,2 let), především v důsledku dlouhodobě vyšší porodnosti, naopak nestarší je populace okresu Pelhřimov (prům. věk 39,9 let).

V 90. letech procházela populace ČR transformací demografického chování (tzv. druhý demografický přechod). Výrazně se snížil počet sňatků i narozených dětí, zrychlilo se prodloužování naděje na dožití mužů i žen (zvláště ve věku nad 45 let), počet potratů se snížil na třetinu ve srovnání s počátkem 90. let atd. Nejviditelnější změny proběhly již v letech 1992 – 1996 (především pokles porodnosti),

strukturální změny, projevující se především odsouváním sňatku a rození dětí do vyššího věku, však pokračují i v současnosti.

Tab. 4.1 Charakteristika věkové struktury (stav 31. 12. 2003)

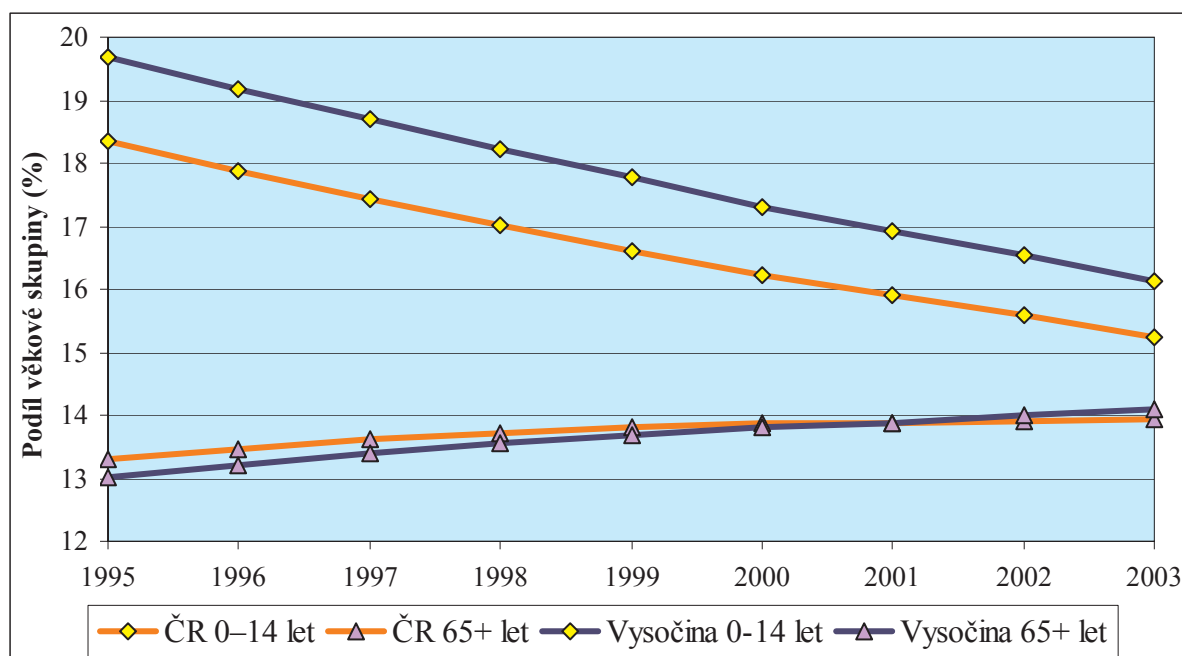
Ukazatel	Česká republika	Vysočina	Pořadí kraje v ČR
Podíl dětí ve věku 0 – 14 let	15,2%	16,1%	2.
Podíl osob ve věku 15 – 64 let	70,9%	69,8%	14.
Podíl osob ve věku 65+ let	13,9%	14,1%	8.
Průměrný věk – muži	37,9 let	37,5 let	10.
Průměrný věk – ženy	41,0 let	40,4 let	10.
Index stáří	91,6	87,5	10.
Index ekonomického zatížení	41,2	46,3	1.

Index stáří vyjadřuje počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí do 15 let

Index ekonomického zatížení vyjadřuje počet dětí (0 – 14 let) a počet starých osob (65 a více let) na 100 osob v produktivním věku (15 – 64 let)

Pramen: Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2003. ČSÚ Praha 2004

Obr. 4.1 Vývoj podílu dětí (0-14 let) a obyvatel v poproduktivním věku (65 a více let): srovnání kraje Vysočina a ČR. Stav k 31. 12. daného roku.

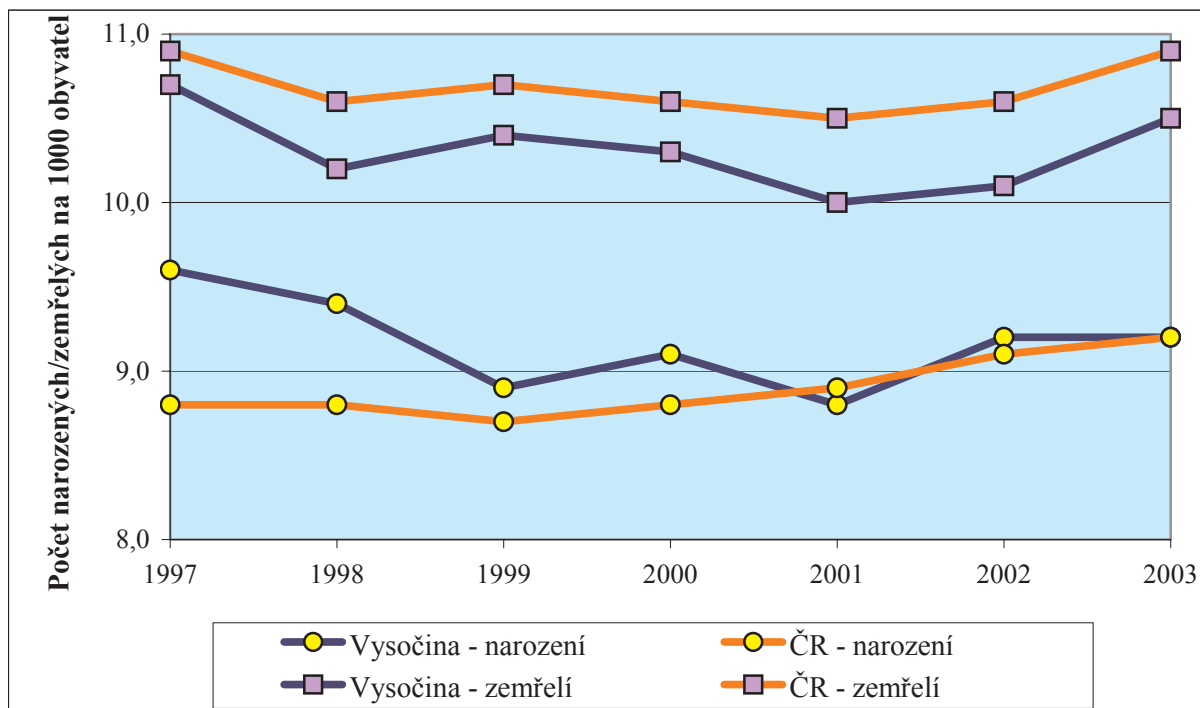

Pramen: Věkové složení obyvatelstva v letech 1993 – 2000 podle nového územního členění ČR, ČSÚ Praha 2002. Pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2001 (2002), ČSÚ Praha 2002 (2003). Okresy České republiky za rok 2003, ČSÚ Praha 2004.

V kraji je ročně uzavřeno 2,4 tis. sňatků. Intenzita sňatečnosti se příliš neodlišuje od průměru ČR. Na Vysočině jsou však ze všech krajů nejmladší nevěsty (průměrný věk ženy při prvním sňatku 25,0 let v roce 2003; v Praze 27,0 let). Svědčí to o tom, že transformace demografického chování probíhá na Vysočině poněkud opožděně, resp. pozvolněji než v jiných krajích, což souvisí s nižším stupněm urbanizace).

Celkem 1,3 tis. manželství bylo v roce 2003 rozvedeno. Úhrnná rozvodovost (přibližně vyjadřuje podíl manželství ukončených rozvodem) je v kraji 38% (2003). To je sice v evropském srovnání vysoký podíl, ve srovnání s kraji ČR jde však o nejnižší hodnotu (průměr ČR je 48%).

Obr. 4.2 Vývoj porodnosti a úmrtnosti: srovnání kraje Vysočina a ČR. Údaje vyjadřují počet událostí (živě narozených, zemřelých) v daném roce na 1000 obyvatel středního stavu.

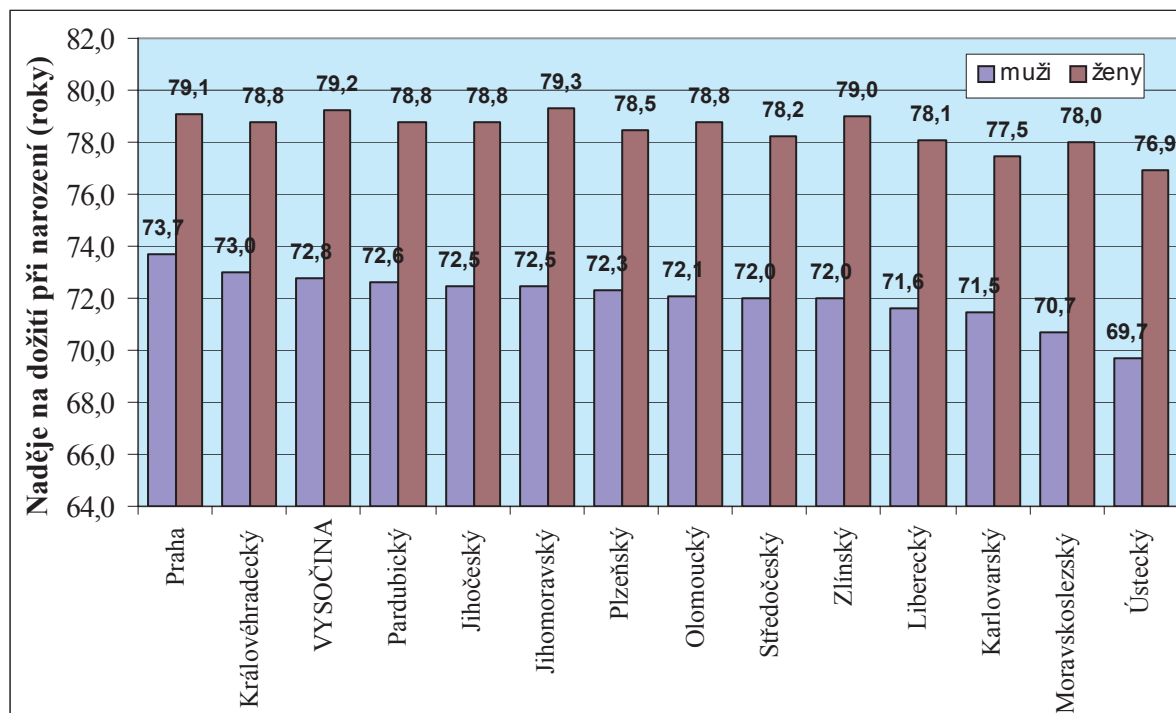
Pramen: Zpráva o socioekonomickém vývoji v kraji Vysočina 2003. Garep Brno 2003. Okresy České republiky za rok 2003. ČSÚ Praha 2004.

Porodnost v ČR se po prudkém poklesu v první polovině 90. let a následující dlouhé stagnaci začíná od roku 2000 velmi pozvolna zvyšovat (do věku vysoké plodnosti přicházejí silné ročníky narozené v 70. letech). Na Vysočině byl pokles pozvolnější, nejnižších hodnot bylo dosaženo až v letech 1999 – 2001 (viz obr. 4.2). Úroveň porodnosti je v kraji v současnosti průměrná: úhrnná plodnost (počet dětí narozených jedné ženě) dosáhla v roce 2003 v kraji 1,18, v ČR 1,19. Z celkového počtu 4,8 tis. dětí, narozených na Vysočině v roce 2003, se jich 18,0% narodilo mimo manželství. To je sice podstatně více než před 10 lety, současně je to však nižší podíl než v kterémkoliv jiném kraji ČR (průměr ČR 28,5%).

Úmrtnostní poměry jsou v kraji dlouhodobě příznivé. Od konce 80. let došlo k významnému zvýšení naděje na dožití mužů i žen. Naděje na dožití při narození žen (79,2 let, průměr let 2002/2003) je druhá nejvyšší v ČR (po Jihomoravském kraji), z hlediska naděje na dožití mužů (72,8 let) zaujímá Vysočina 3. místo po Praze a Královéhradeckém kraji (viz obr. 4.3). Nejvyšší naděje na dožití mají ženy v okrese Jihlava (2. místo mezi okresy ČR, průměr let 1996 - 2000), muži v okresech Žďár nad Sázavou (7. místo) a Třebíč (10. místo). Kojenecká úmrtnost je v kraji velmi nízká (v roce 2003: 2,9‰ – 2. místo za Prahou).

Důsledkem prodlužování délky lidského života je také zvyšování podílu starých osob i hrubé míry úmrtnosti. Při současně nízké úrovni porodnosti se tak počet obyvatel kraje přirozenou měnou snižuje (v roce 2003 pokles o 634 obyvatel). Pro vývoj celkového počtu obyvatel je tak významná především migrace. V letech 1999 až 2002 měl kraj záporné saldo migrace, tj. počet obyvatel se snižoval jak přirozenou měnou, tak i migrací (viz obr. 4.4). V roce 2003 se na Vysočinu přistěhovalo více lidí než vystěhovalo. Bilanci migrace s ostatními kraji ČR (tj. vnitřní stěhování) měl však kraj i v tomto roce zápornou (saldo –498 osob). Nejčastějším cílem vystěhování je Praha, dále Jihomoravský, Jihočeský a Středočeský kraj. Kladné saldo migrace bylo dosaženo aktivní bilancí stěhování se zahraničím (zisk 1013 osob v roce 2003). Význam zahraniční migrace pro vývoj celkového počtu obyvatel se v příštích letech pravděpodobně bude zvyšovat.

Obr. 4.3 Naděje na dožití při narození – mezikrajské srovnání (průměr let 2002/03). Pořadí krajů podle naděje na dožití mužů.

Pramen: Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2003. ČSÚ Praha 2004.

V polovině roku 2004 žilo v kraji 6,3 tis. evidovaných „cizinců“ (tj. občanů jiných států s povolením k dlouhodobému pobytu nebo s vízem na dobu delší než 90 dnů). Nejvíce jich bylo z Ukrajiny (2,5 tis.), Slovenska (1,5 tis.), Vietnamu (0,5 tis.) a Mongolska (0,4 tis.). Ve srovnání s jinými kraji je počet „cizinců“ poměrně nízký. Pouze v Pardubickém kraji jich bylo méně.

Projekce obyvatelstva očekává v kraji Vysočina úbytek počtu obyvatel (ČSÚ 2003). V roce 2025 by v kraji mělo žít 493,0 tis. obyvatel a v roce 2050 jen 424,2 tis. obyvatel, tj. o 93,3 tis. osob méně než na počátku roku 2004. Projekce obyvatelstva však vychází jen z očekávaného vývoje porodnosti a úmrtnosti a neuvažuje migraci. Není proto pravděpodobné, že nepříznivý scénář projekce bude naplněn. Budoucí vývoj počtu obyvatel Vysočiny bude záležet na její atraktivitě pro přistěhování, a to jak z jiných krajů ČR, tak ze zahraničí. Pracovní příležitosti a dostupnost bydlení jsou klíčovými faktory, kterými lze migrační atraktivitu ovlivnit.

5. BYDLENÍ A BYTOVÁ VÝSTAVBA

V kraji Vysočina bylo při sčítání v roce 2001 zjištěno celkem 129,2 tis. domů. Pětinu z nich (25,6 tis. domů, 19,8%) tvoří trvale neobydlené domy (průměr v ČR je 17,2%). Trvale obydlených bytů bylo v kraji 179,8 tis. Tři pětiny z nich (60,6%) tvoří byty v rodinných domech. Podíl bytů v rodinných domech je nejvyšší ze všech krajů ČR (viz tab. 5.1). Nejvyšší podíl bytů v rodinných domech je v obvodech obcí s rozšířenou působností Telč (78,9%), Náměšť nad Oslavou (75,5%) a Velké Meziříčí (74,9%), nejnižší v obvodech Jihlava (47,9%) a Žďár nad Sázavou (51,1%).

Vysoký podíl bytů v rodinných domech se promítá i do dalších charakteristik bytového fondu. Byty na Vysočině jsou nadprůměrně velké (2. místo za Středočeským krajem; průměrně o 3,7 m² větší než v ČR) a žije v nich průměrně více osob než v jiných krajích (s výjimkou Zlínského kraje).

Bytový fond Vysočiny je poměrně mladý: podíl bytů z předválečné výstavby je nízký a naopak podíl bytů postavených v 90. letech je po Pardubickém kraji nejvyšší mezi kraji ČR.

Nízký stupeň urbanizace se promítá také v poněkud podprůměrné vybavenosti bytů technickou infrastrukturou: z hlediska podílu bytů s přípojkou plynu nebo kanalizací se Vysočina řadí až do druhé poloviny pomyslného žebříčku.

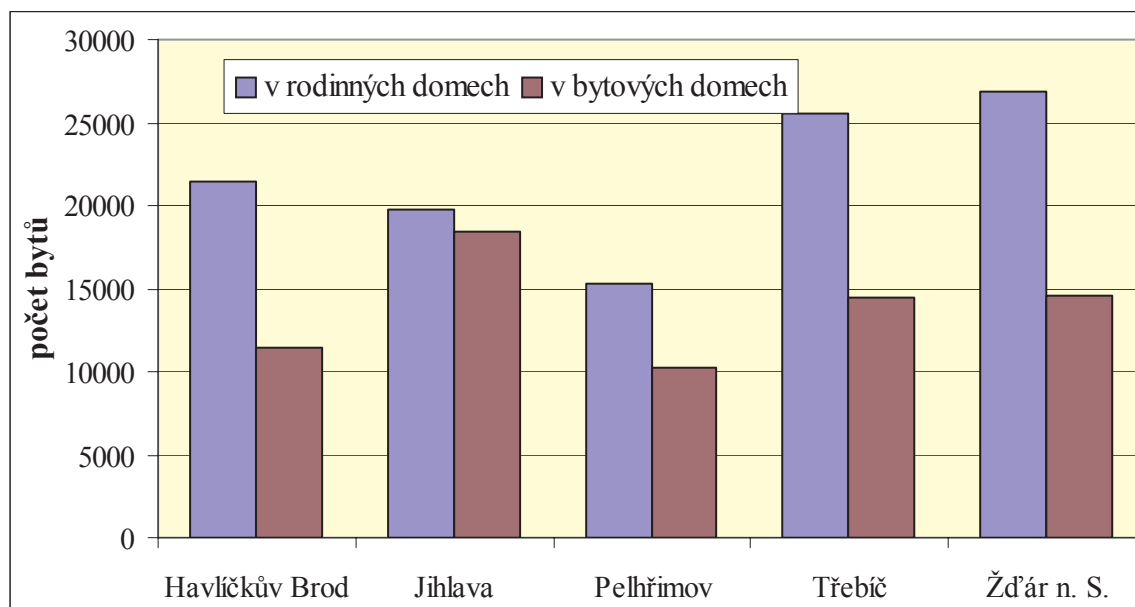
Tab. 5.1 Srovnání struktury, plošného standardu a vybavenosti trvale obydlených bytů v kraji Vysočina a v ČR (stav k 1. 3. 2001)

Ukazatel	Česká republika	Vysočina	Pořadí kraje v ČR
Podíl bytů v rodinných domech	42,6%	60,6%	1.
Průměrná obytná plocha bytu	49,5 m ²	53,2 m ²	2.
Průměrný počet osob připadajících na 1 byt	2,64 osob	2,86 osob	2.
Podíl bytů postavených před rokem 1945	25,6%	20,4%	12.
Podíl bytů postavených v letech 1991 - 2001	8,2%	9,7%	2.
Podíl bytů vybavených plynem	64,1%	51,2%	10.
Podíl bytů napojených na kanalizační síť	74,8%	70,2%	9.

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů: Struktura bytového fondu. ČSÚ Praha 2003.

V kraji je vysoký počet neobydlených bytů (32,9 tis. v roce 2001). Z nich 14,5 tis. slouží k rekreaci. V některých sídlech tvoří rekreační chalupy podstatnou část domovního fondu.

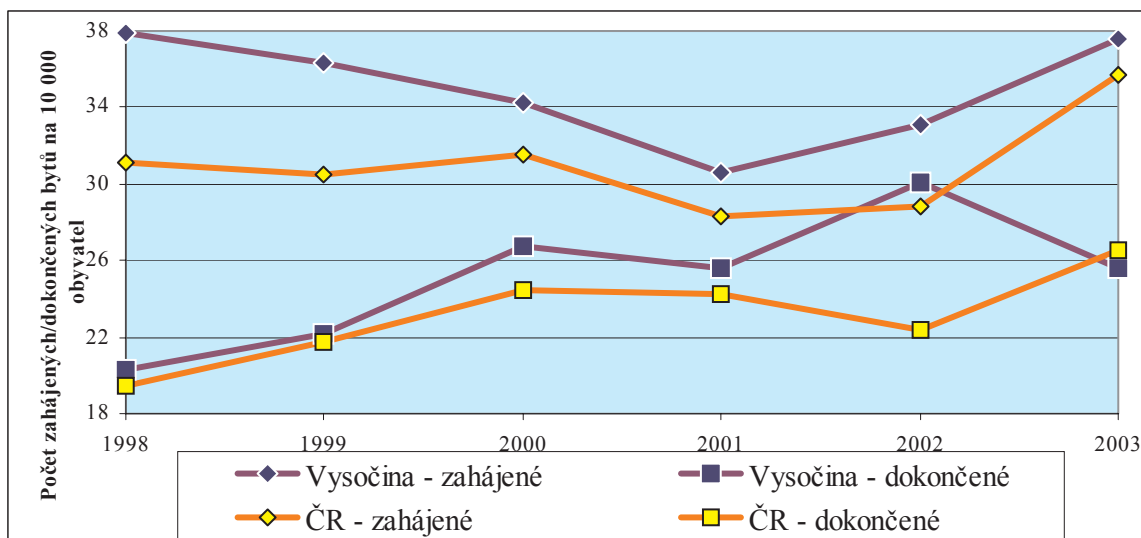
Obr. 5.1 Počet trvale obydlených bytů v rodinných domech a bytových domech: srovnání okresů

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů: Struktura bytového fondu. ČSÚ Praha 2003.

Intenzita bytové výstavby na Vysočině byla v uplynulých letech poněkud vyšší než v ČR (viz obr. 5.2). Z celkového počtu 1325 bytů dokončených v roce 2003 na Vysočině jich bylo 57,0% v rodinných domech (vč. nástaveb a přístaveb), 22,5% v bytových domech, 9,4% v domech s pečovatelskou službou a 11,1% v jiných typech domů.

Obr. 5.2 Vývoj intenzity bytové výstavby v kraji Vysočina a v ČR (počet zahájených a dokončených bytů v daném roce na 1000 obyvatel).

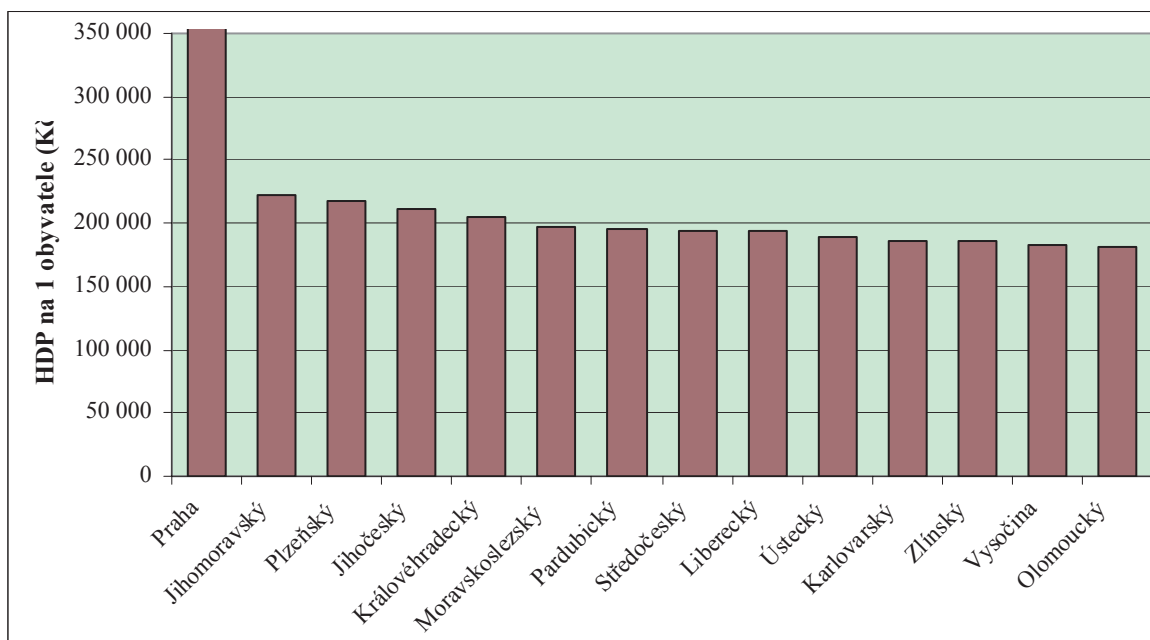

Pramen: Bytová výstavba za rok ... (1998 – 2003), ČSÚ Praha 1999 – 2004. Dlouhodobý vývoj kraje v letech 1990 – 2003. ČSÚ Jihlava 2004.

6. HOSPODÁŘSTVÍ

Kraj Vysočina se na tvorbě hrubého domácího produktu ČR podílí 3,93% (2002), tedy méně než je jeho podíl na obyvatelstvu. Hrubý domácí produkt na obyvatele dosahoval 77,3% průměru ČR, což bylo před Olomouckým krajem nejméně ze všech krajů ČR (viz obr. 6.1). Rozdíly mezi kraji (mimo Prahu, jejíž HDP na obyvatele dosáhl 226% průměru ČR) jsou však velmi malé a pořadí krajů se proto meziročně rychle mění. V přepočtu podle parity kupní síly dosahoval HDP na obyvatele na Vysočině 52% průměru patnácti zemí EU (před rozšířením 2004). Z hlediska dynamiky růstu HDP v období 1995 – 2001 však patřila Vysočina mezi tři kraje s nejvyšším přírůstkem.

Obr. 6.1 HDP na obyvatele v krajích ČR (v Kč). Stav roku 2002.

Pramen: Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2003. ČSÚ Praha 2004.

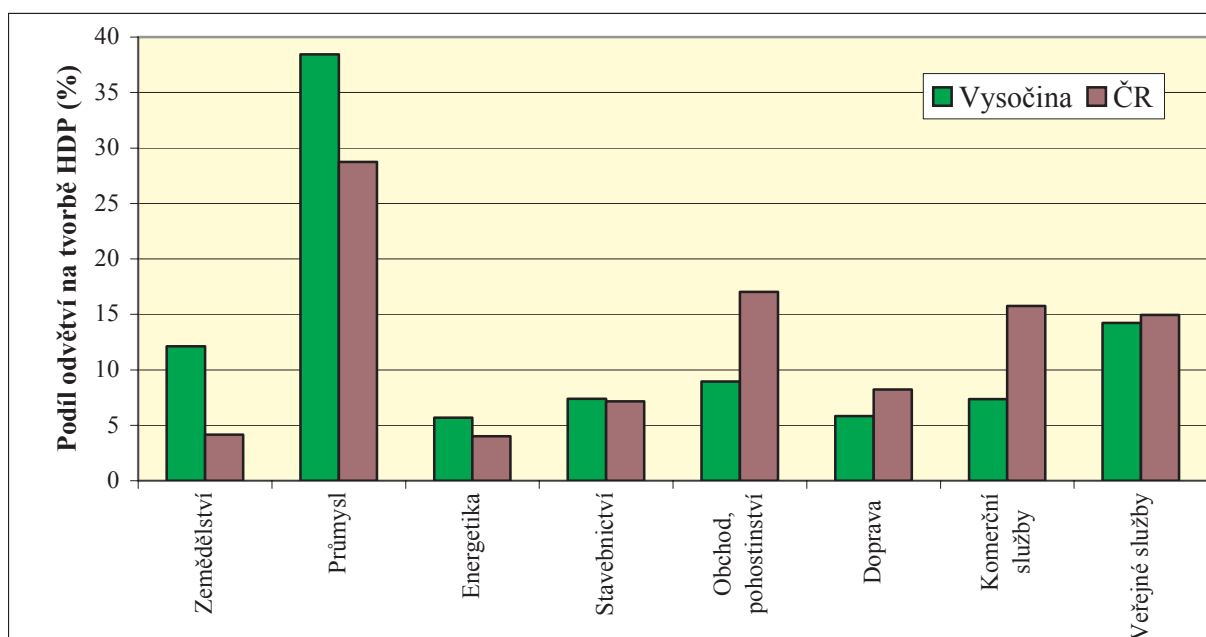
Hospodářská specializace kraje je zřejmá ze srovnání podílu jednotlivých hospodářských sektorů na tvorbě HDP (viz obr. 6.2). Vysočina je v ČR jednoznačně regionem výrobním: podíl primárního sektoru (zemědělství, lesnictví, rybářství) a sekundárního sektoru (průmysl, stavebnictví) na přidané hodnotě je v kraji významně vyšší než v ČR. Podíl zemědělství a lesnictví je vůbec nejvyšší ze všech krajů ČR (12,1%). Vyšší podíl zpracovatelského průmyslu na tvorbě HDP je jen v Libereckém a Zlínském kraji. Také energetika (vč. vodního hospodářství) a stavebnictví jsou v kraji zastoupeny nadprůměrně.

Naopak terciární aktivity jsou v kraji zastoupeny podprůměrně. Zvláště markantní je to v oblasti obchodu a pohostinství (nejnižší podíl v ČR) a komerčních služeb, vč. služeb finančních (po Karlovarském kraji druhý nejnižší podíl v ČR).

Nejvýznamnějším hospodářským sektorem kraje je průmysl. V roce 2003 působilo na Vysočině 473 průmyslových podniků s 20 a více zaměstnanci. Pozitivním rysem je pestrá odvětvová struktura průmyslových podniků. Nejvíce zastoupenými průmyslovými odvětvími je zpracování kovů, výroba dopravních prostředků a elektrotechnický průmysl (viz tab. 6.1). V těchto odvětvích (a také ve dřevozpracujícím průmyslu) současně docházelo v uplynulých letech k největšímu nárůstu zaměstnanosti. O dynamice oborů výroba dopravních prostředků a elektrotechnika současně svědčí nadprůměrná výše mezd a nadprůměrné tempo růstu mezd.

Naopak pro tzv. stará průmyslová odvětví jako je textilní, oděvní a kožedělný průmysl a výroba skla a stavebních hmot je i na Vysočině charakteristický pokles zaměstnanosti, nízké průměrné mzdy a podprůměrné tempo růstu mezd. Tato zobecňující charakteristika vývojových tendencí na úrovni průmyslových odvětví však nemusí platit na úrovni jednotlivých podniků, kde je významně ovlivněna např. kvalitou managementu.

Obr. 6.2 Podíl hospodářských odvětví na tvorbě hrubého domácího produktu: srovnání ČR a kraje Vysočina (2001)

Pramen: Regionální národní účty za rok 2001. ČSÚ Praha 2002.

Jiným pozitivním rysem průmyslu v kraji je jeho územní rozložení do řady středisek, která zpravidla také mají pestrou odvětvovou skladbu. Naopak příklady výrazné místní specializace jsou mezi většími průmyslovými středisky Světlá nad Sázavou (sklárný), Dukovany (výroba elektřiny) a Žďár nad Sázavou (strojírenství) – viz *mapová příloha č. 3*.

Průmysl byl na Vysočině v uplynulých letech dynamicky rostoucím odvětvím. Tržby z průmyslové výroby (v podnicích s 20 a více zaměstnanci) se od roku 1999 do roku 2003 zvýšily o 59,2%, což bylo po Pardubickém kraji nejvíce v ČR (průměrný nárůst byl 25,1%). Při současném nárůstu počtu

pracovníků v průmyslu o 4,4% (v ČR ve stejném období pokles o 7,7%) došlo k výraznému zvýšení produktivity. Přesto produktivita průmyslové výroby (tržby na pracovníka) byla na Vysočině v roce 2003 o 19% nižší než v ČR. Nadprůměrná byla pouze v okrese Jihlava.

Tab. 6.1 Vybraná průmyslová odvětví kraje Vysočina: vývoj zaměstnanosti a průměrných mezd

Průmyslové odvětví	Počet zaměstnanců			Průměrná mzda	
	v roce 2000	v roce 2003	Index (2000=100)	v roce 2003 (Kč)	Index (2000=100)
Výroba kovů a výrobků z nich	4 865	8 545	175,6	15 599	112,4
Výroba dopravních prostředků	5 484	7 701	140,4	18 631	128,0
Elektrotechnický	5 801	7 374	127,1	15 768	128,0
Potravinářský	5 758	6 345	110,2	15 065	118,3
Výroba strojů a zařízení	8 998	6 020	66,9	15 301	124,6
Textilní a oděvní	5 020	4 119	82,1	10 571	117,2
Výroba skla a stavebních hmot	3 410	2 486	72,9	13 572	117,0
Dřevozpracující	1 743	2 040	117,0	19 696	117,2
Koždělný	1 265	1 040	82,2	9 102	117,6
Průmysl celkem	47 699	50 632	106,1	15 404	125,0

Údaje za podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji. Pořadí odvětví podle počtu zaměstnanců v roce 2003.

Pramen: Analýza demografického, sociálního a ekonomického vývoje kraje Vysočina v letech 2000 – 2003. ČSÚ Jihlava 2004.

Tab. 6.2 Největší průmyslové podniky v kraji Vysočina

Název podniku	Lokalizace závodu	počet pracovníků			
		1997	2001	2002	2004
BOSCH DIESEL, spol. s.r.o.	Jihlava	750	4 108	4 451	5 050
ŽDAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	3 768	3 151	2 969	2 891
Sklo Bohemia, a.s.	Světlá nad Sázavou	1 657	1 697	1 640	1 600
KOSTELECKÉ UZENINY, a.s.	Kostelec	1 232	1 446	1 557	1 500
Automotive Lighting, spol. s.r.o.	Jihlava		1 028	1 009	1 497
ČEZ, a.s. Jaderná elektrárna Dukovany	Dukovany	1 690	1 556	1 443	1 330
DIAMO s.p., o.z. GEAM	Dolní Rožínka	1 437	1 066	1 150	1 110
MOTORPAL Jihlava, a.s. - závod Jihlava	Jihlava	1 600	1 282	1 180	983

Pramen: Krajský úřad Vysočina, Jihlava 2004

Stavebnictví v ČR i v kraji procházelo ve druhé polovině 90. let recesí, která se projevila poklesem počtu pracovníků i objemu stavebních prací. Pokles zaměstnanosti pokračoval i v dalších letech, avšak byl již doprovázen mírným vzestupem výkonů. Od roku 2000 do roku 2003 se objem stavebních prací podniků se sídlem v kraji podle dodavatelských smluv zvýšil nominálně o 15,3%; reálný nárůst (po odečtení vlivu vývoje cen stavebních prací) byl 6,1%. V roce 2003 bylo v kraji 109 podniků s 20 a více zaměstnanci, v nichž pracovalo 7,0 tis. zaměstnanců. Bylo to o 9,6% méně než v roce 2000.

Vysočina má záporné saldo bilance stavebních prací: objem stavebních prací realizovaných podniky se sídlem v kraji (7,72 mld. Kč v roce 2003) byl v roce 2003 o 10,8% menší než objem stavebních prací realizovaných na území kraje Vysočina (8,66 mld. Kč).

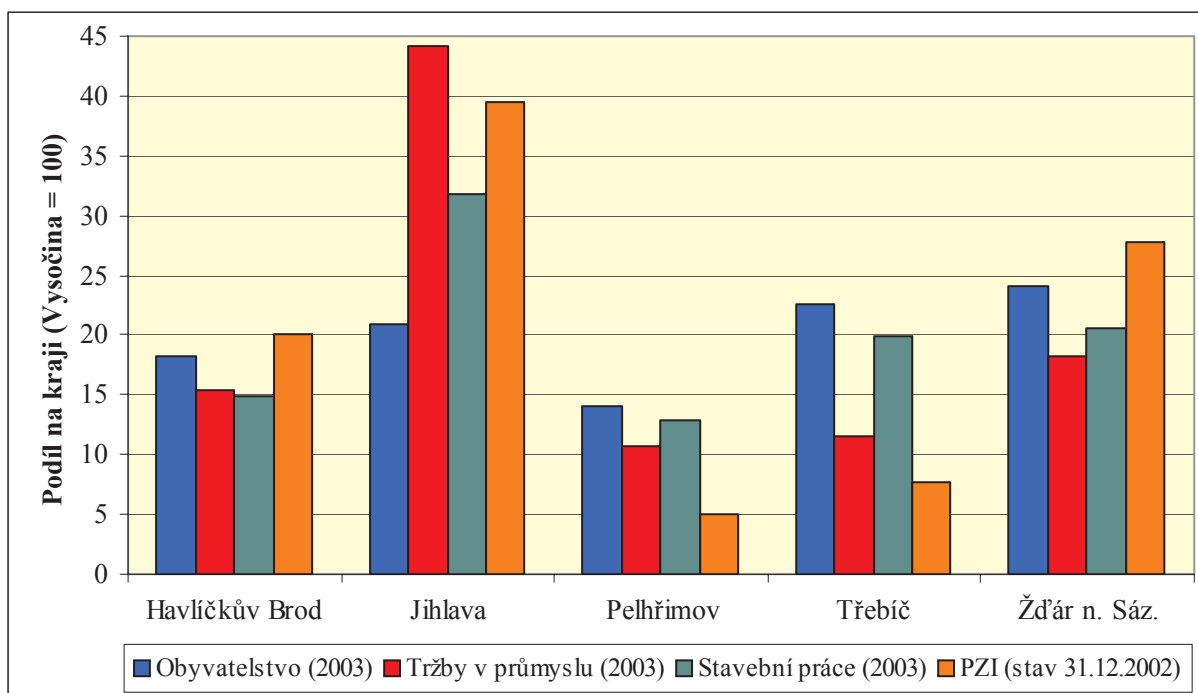
Podíl služeb na tvorbě HDP i na zaměstnanosti je na Vysočině nejnižší ze všech krajů ČR. Je to projev nižšího stupně urbanizace, neboť terciérní aktivity mají tendenci koncentrovat se do největších center. To se týká zvláště obchodu a komerčních služeb. V oblasti veřejných služeb (školy, zdravotnictví, veřejná správa), jejichž rozmístění musí být více vázáno na rozmístění obyvatelstva, jsou územní disproporce nižší. Přes slabou vyvinutost terciérního sektoru v kraji je však počet pracovníků ve službách srovnatelný s průmyslem a stavebnictvím (viz kapitola trh práce).

Rozdílná úspěšnost transformace jednotlivých podniků i územní rozdíly v odvětvové struktuře se projeví v nárůstu regionálních rozdílů. Rozdíly v rozmístění obyvatelstva, průmyslu a stavebnictví

na úrovni okresů přibližuje obr. 6.3. Nejúspěšněji z tohoto srovnání vychází okres Jihlava, kde bylo v roce 2003 realizováno 44% krajských tržeb z průmyslu (více než dvojnásobek podílu na obyvatelstvu) a 32% objemu stavebních prací. Ve všech ostatních okresech je jejich podíl na průmyslové a stavební činnosti nižší než podíl na obyvatelstvu. Nejmarkantnější je to v případě průmyslu v okrese Třebíč. Vzhledem k dynamice rozvoje průmyslu a služeb v krajském měště lze v příštích letech očekávat prohloubení rozdílů mezi Jihlavou a dalšími okresy.

K nárůstu územních nerovností přispívají přímé zahraniční investice. Na celostátní úrovni se to projevuje jejich výraznou koncentrací do Prahy a dalších největších center. 53% přímých zahraničních investic, realizovaných v ČR do konce roku 2002, směřovalo do Prahy. Na Vysočinu směřovalo 18,45 mld. Kč (35,6 tis. Kč na obyvatele), což bylo jen 1,58% přímých zahraničních investic v ČR. Pouze v Karlovarském kraji to bylo méně. Na krajské úrovni přispěly přímé zahraniční investice k prohloubení rozdílů mezi krajským městem a ostatními regiony: v okrese Jihlava bylo lokalizováno 39,5% přímých zahraničních investic v kraji.

Obr. 6.3 Srovnání rozmístění obyvatelstva, výroby a přímých zahraničních investic (PZI) v okresech kraje Vysočina.

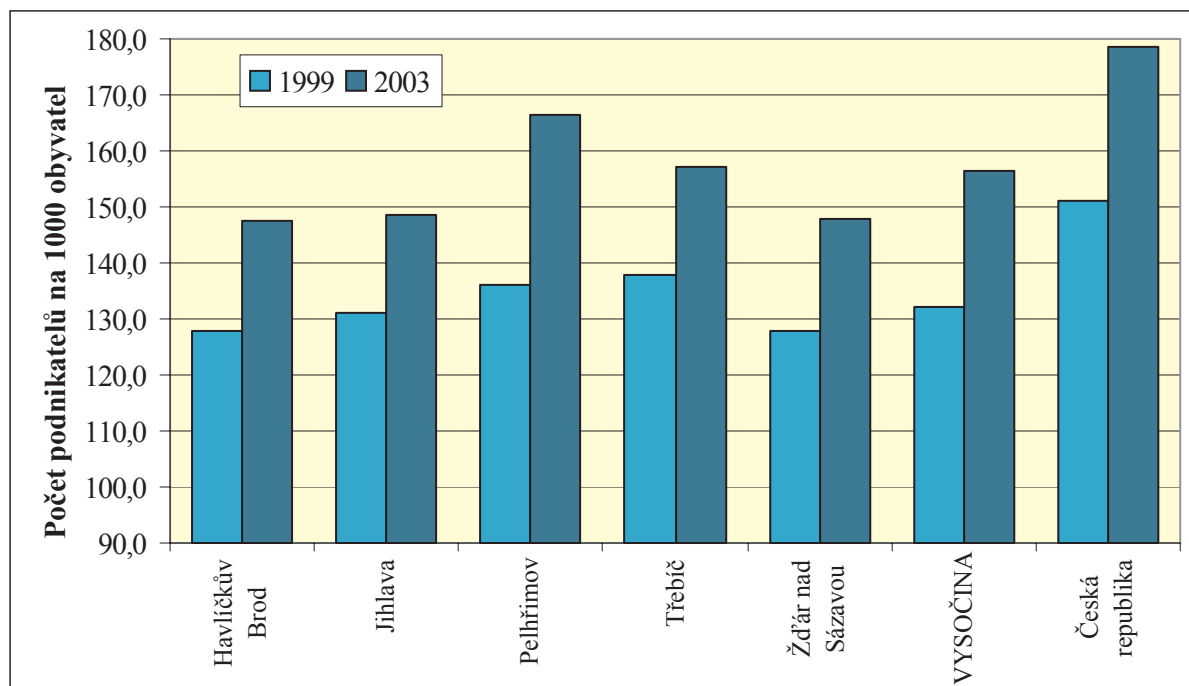

Pramen: Okresy České republiky za rok 2003. ČSÚ Praha 2004. Přímé zahraniční investice 2002. Česká národní banka, Praha 2004

Jestliže strategická rozhodnutí velkých firem přispívají k prohlubování regionálních rozdílů (posilují silná centra), podnikání malých firem a fyzických osob částečně snižuje územní disproporce, neboť dokáže citlivě reagovat na změny na trhu a využívat místní zdroje. Vyšší podnikatelská aktivita je proto jak ve větších městech, která nabízejí pestrou škálu podnikatelských příležitostí, tak také v některých venkovských oblastech, včetně obcí v periferní poloze, kde nedostatek pracovních příležitostí „nutí“ některé do podnikání a současně – díky vzdálenosti od městských center – zde existuje místní poptávka po jejich výrobcích a službách (viz *mapová příloha č. 4*). Tuto podnikatelskou aktivitu je také možné úspěšně stimulovat pobídkami a podpůrnými programy.

Podnikatelská aktivita – měřená počtem soukromých podnikatelů (vč. soukromě hospodařících rolníků) je na Vysočině podprůměrná (nižší je pouze v Moravskoslezském kraji), a to zvláště v okresech Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod a Jihlava. Vyšší intenzita podnikání je na Pelhřimovsku (viz obr. 6.4).

Obr. 6.4 Podnikatelská aktivita v okresech kraje Vysočina (stav v letech 1999 a 2003)

Pramen: Okresy ČR v roce 1999, ČSÚ Praha 2000. Okresy ČR v roce 2003, ČSÚ Praha 2004.

7. VENKOV A ZEMĚDĚLSTVÍ

Význam venkova je na Vysočině vyšší než v jiných krajích ČR. Vyplyvá to především z následujících skutečností:

- Nízký stupeň urbanizace: ve venkovských obcích žije 42,2% obyvatel kraje.
- Výrazná krajinnotvorná funkce: Vysočina patří v ČR k oblastem s nezachovalejším životním prostředím a s nejhodnotnější kulturní krajinou.
- Značný ekonomický význam primárního sektoru: podíl zemědělství a lesnictví na tvorbě HDP i na zaměstnanosti je nejvyšší v ČR.

Po desetiletích odlivu obyvatel z venkova do měst se od poloviny 90. let stává venkov atraktivním místem pro bydlení. Migrační proud mezi městy a venkovem se otočil: obce s méně než 5000 obyvateli, včetně nejmenších sídel, dnes (jako celek) díky migraci zvyšují počet obyvatel, zatímco města obyvatelstvo ztrácejí. Atraktivní jsou především obce v okolí velkých měst, ale i na Vysočině se v přibližně polovině obcí počet obyvatel zvyšuje. Podíl obyvatel kraje žijících v obcích s méně než 5000 obyvateli se od roku 1997 do počátku roku 2004 zvýšil o 1% na 51,8%. Venkovské obce jsou atraktivní pro bydlení díky nižším cenám nemovitostí i stavebních parcel, vyšším prostorovým standardům i zdravějšímu životnímu prostředí. Přes příznivý vývoj posledních let však důsledky dlouhodobé depopulace zůstanou na venkově viditelné ještě dlouho, např. v horší věkové struktuře obyvatel.

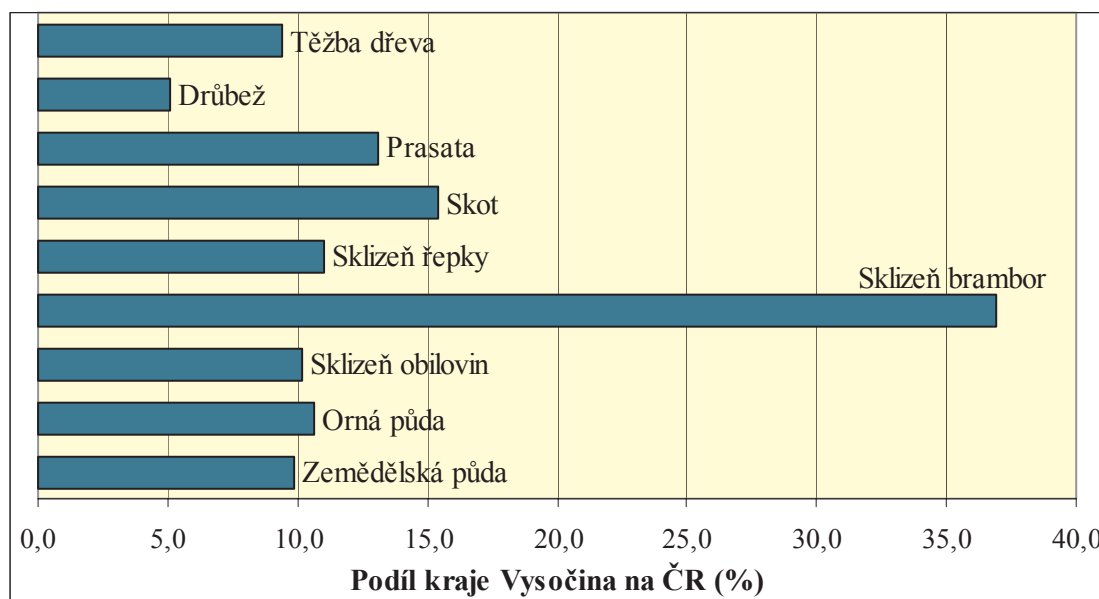
Specifikem Vysočiny je vedle nízkého stupně urbanizace vysoký podíl obyvatel žijících v malých a velmi malých venkovských sídlech. Čtvrtina obyvatel kraje žije v obcích s méně než 663 obyvateli, pětina v obcích s méně než 490 obyvateli a desetina v obcích s méně než 230 obyvateli (1.1.2004). Vedle výhod, které život na venkově přináší, se obyvatelé a veřejná správa potýkají s řadou společných problémů jako je nedostatečná technická infrastruktura, špatný stav komunikací, omezená obslužnost veřejnou dopravou, ztížený přístup k informacím a nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatel.

I na Vysočině dnes většina obyvatel venkova pracuje mimo zemědělství. V zemědělství a lesnictví pracovalo v roce 2003 v kraji 24,7 tis. osob, což bylo přibližně 23% ekonomicky aktivních osob žijících ve venkovských obcích (obce bez statutu města).

Zemědělská výroba a lesní hospodářství má výraznou krajinnotvornou funkci, která je v kraji zesílena jeho vodohospodářským a rekreačním významem. Přesto zůstává primární sektor také hospodářsky významným sektorem (k přidané hodnotě vytvořené v kraji přispívá 12,1%, tj. více než je jeho podíl na zaměstnanosti – 10,4%). Specializace zemědělské výroby je ovlivněna půdními a klimatickými podmínkami, které nejsou – ve srovnání s níže položenými regiony ČR – příliš příznivé.

Většinu (92%) zemědělské půdy kraje tvoří bramborařská výrobní oblast. Průměrná cena zemědělské půdy (3,81 Kč/m²) je o 24% nižší než v ČR. Stupeň zornění je přesto vysoký: orná půda tvoří 77,4% zemědělské půdy, což je po Jihomoravském a Středočeském kraji nejvíce v ČR.

Obr. 7.2 Specializace zemědělské výroby: podíl kraje Vysočina na ČR z hlediska vybraných charakteristik zemědělství a lesnictví.

Pramen: Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2003. ČSÚ Praha 2004.

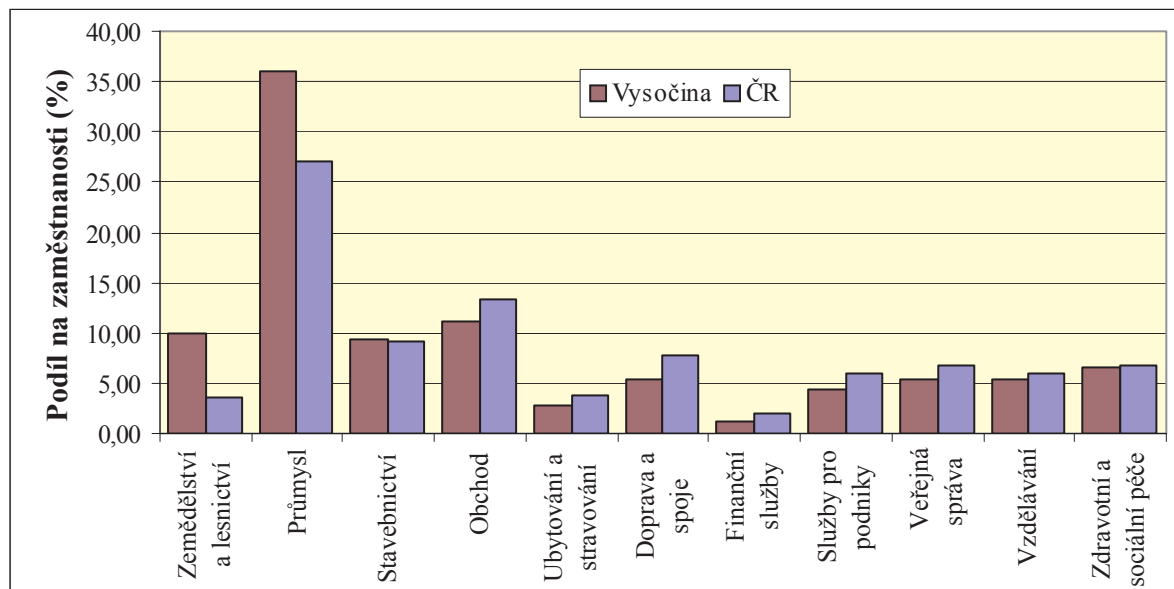
Tradiční výrobní specializací rostlinné výroby je pěstování brambor. Z Vysočiny pocházelo 37% všech brambor sklizených v ČR v roce 2003. Vysočina zaujímá také přední místo ve sklizni řepky (3. místo v ČR) i obilovin (3. místo). Obiloviny se pěstují na 55% výměry orné půdy. Stádo skotu je největší v ČR (220 tis. kusů, 1. 4. 2004). Také intenzita chovu skotu (55,8 ks/100ha) je nejvyšší v ČR, a to i přesto, že na Vysočině jsou dobré podmínky pro extenzivní chov. Intenzita chovu vyvolává také poptávku po pěstování pícnin na orné půdě (2. místo v ČR, 25% osevních ploch). Chov prasat (409,2 tis. ks v roce 2004) je třetí největší v ČR a z hlediska intenzity chovu patří Vysočině druhé místo mezi kraji ČR.

Lesnatost kraje (29,9%) je v ČR podprůměrná, neboť před Vysočinou jsou kraje s rozsáhlými lesními komplexy v pohraničních horách (průměr ČR 32,8%). Nejvíce zalesněny jsou terény ve vyšší nadmořské výšce – Žďárské a Jihlavské vrchy (v obvodu obce s rozšířenou působností Žďár nad Sázavou je lesnatost 40%). Hospodářský význam lesů v kraji je však značný. Průměrná zásoba dřeva na 1 ha lesní půdy (303 m³ b.k.) je nejvyšší v ČR a celkové zásoby dřeva (62,7 mil. m³ b.k.) jsou čtvrté největší v ČR (po Jihočeském, Plzeňském a Středočeském kraji, které jsou rozlohou větší). V druhové skladbě lesů výrazně převládají jehličnaté dřeviny, zvláště smrk. Podíl listnatých lesů je jen 9,7%, což je nejméně mezi kraji ČR. Kromě hospodářského významu mají lesy značný krajinnotvorný a vodohospodářský význam.

8. TRH PRÁCE

Pracovní sílu kraje tvořilo ve 2. čtvrtletí 2004 celkem 254,2 tis. osob, z toho 238,6 tis. zaměstnaných a 15,6 tis. nezaměstnaných (Výběrové šetření pracovních sil). Míra ekonomické aktivity (58,5%) je mírně pod průměrem ČR, což je ovlivněno především věkovou strukturou. Většinu pracujících tvoří zaměstnanci (83,2%); podíl zaměstnavatelů a osob pracujících na vlastní účet (13,3%) je v kraji podprůměrný, naopak počet členů produkčních družstev (3,1% pracujících) je nejvyšší v ČR.

Obr. 8.1 Srovnání odvětvové struktury zaměstnaných v kraji Vysočina a v ČR (2. čtvrtletí 2004)

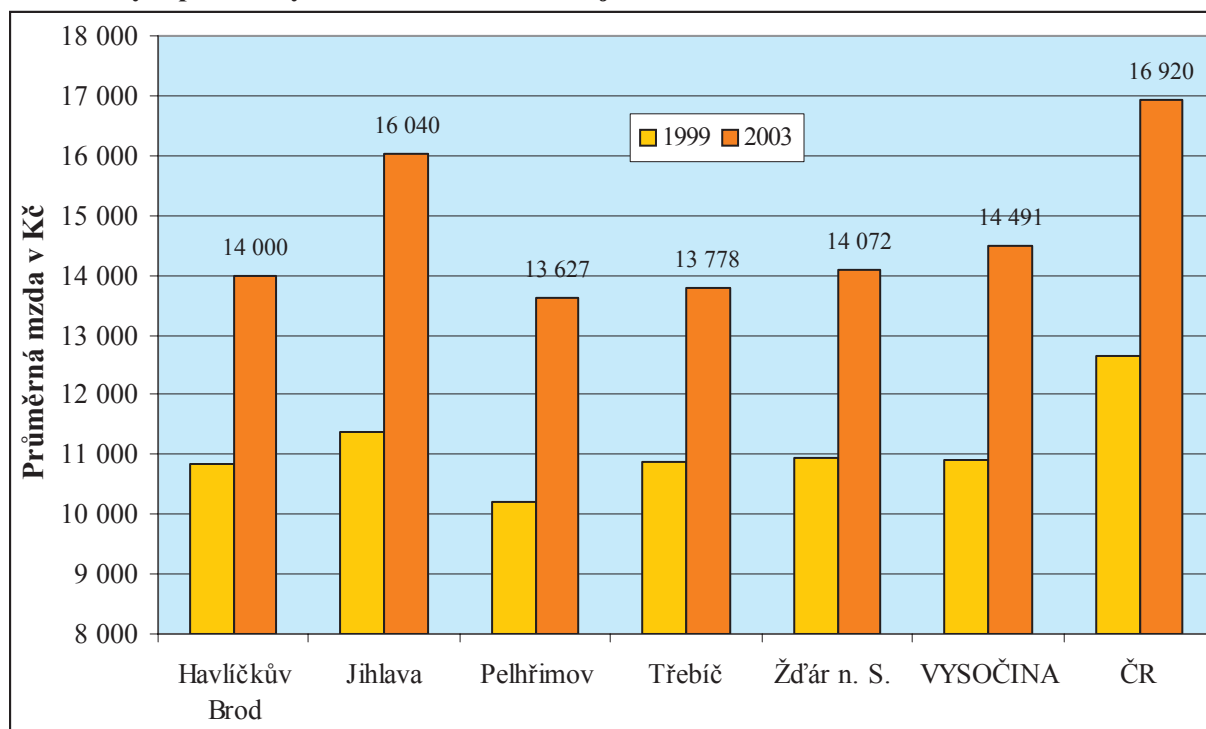
Pramen: Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil za 2. čtvrtletí 2004. ČSÚ Praha 2004

Ve struktuře zaměstnanosti podle odvětví se odráží hospodářská specializace kraje (viz obr. 8.1 a 6.2). Ve výrobních odvětvích (zejména v průmyslu, zemědělství a lesnictví) je zaměstnanost nadprůměrná, naopak ve všech oborech terciérních činností nedosahuje zaměstnanost na Vysočině republikového průměru. Zvláště nízká je zaměstnanost ve finančních službách (59% průměru ČR), dopravě (70% ČR), službách pro podniky (74%) a ubytování a stravování (75%).

Po rychlých přesunech pracovních míst mezi hospodářskými odvětvími a sektory v první polovině 90. let se struktura zaměstnanosti stabilizovala. Přesto i na Vysočině probíhá všeobecný proces přesunu zaměstnanosti z primárního a sekundárního sektoru do práce ve službách. Mezi lety 1997 a 2003 se počet pracovníků v zemědělství a lesnictví snížil o 12%, v průmyslu a stavebnictví o 4% a ve službách vzrostl o 6%. Od roku 2003 je i na Vysočině zaměstnanost v terciéru větší než v sekundéru.

Rozdíly ve struktuře zaměstnanosti mezi okresy jsou na Vysočině malé. Zemědělství má nejvyšší podíl na Pelhřimovsku, průmysl na Jihlavsku a Žďársku a stavebnictví na Třebíčsku. Naproti tomu meziokresní rozdíly ve výši průměrných mezd jsou značné a v čase dochází k jejich prohlubování (viz obr. 8.2). Projevují se hlavně rostoucím rozdílem mezi Jihlavou a ostatními okresy. Průměrná mzda v okrese Jihlava byla v roce 2003 o 17% vyšší než v okrese Pelhřimov, kde jsou dlouhodobě nejnižší mzdy v kraji i v ČR (pouze v devíti okresech ČR byla v roce 2003 nižší průměrná mzda než na Pelhřimovsku). Současně však v celém kraji je výše mezd značně podprůměrná. Na základě podnikového výkaznictví dosáhla v roce 2003 výše mezd v kraji pouze 85,6% úrovně ČR a jen v Olomouckém kraji byla průměrná mzda nižší než na Vysočině. Průměrné mzdy žen dosahují jen 75,4% mezd mužů. To je podobný nepoměr jako na celostátní úrovni (74,6%). Průměrná mzda pracovníků v zemědělství (11 757 Kč) dosáhla v roce 2003 jen 78% průměrné mzdy v průmyslu (15040 Kč).

Obr. 8.2 Výše průměrných mezd v okresech kraje a v ČR

Data vyjadřují průměrné mzdy zaměstnanců – fyzických osob v podnikatelských subjektech s 20 a více zaměstnanci.

Pramen: Okresy České republiky v roce 1999 (2003), ČSÚ Praha 2000 (2004).

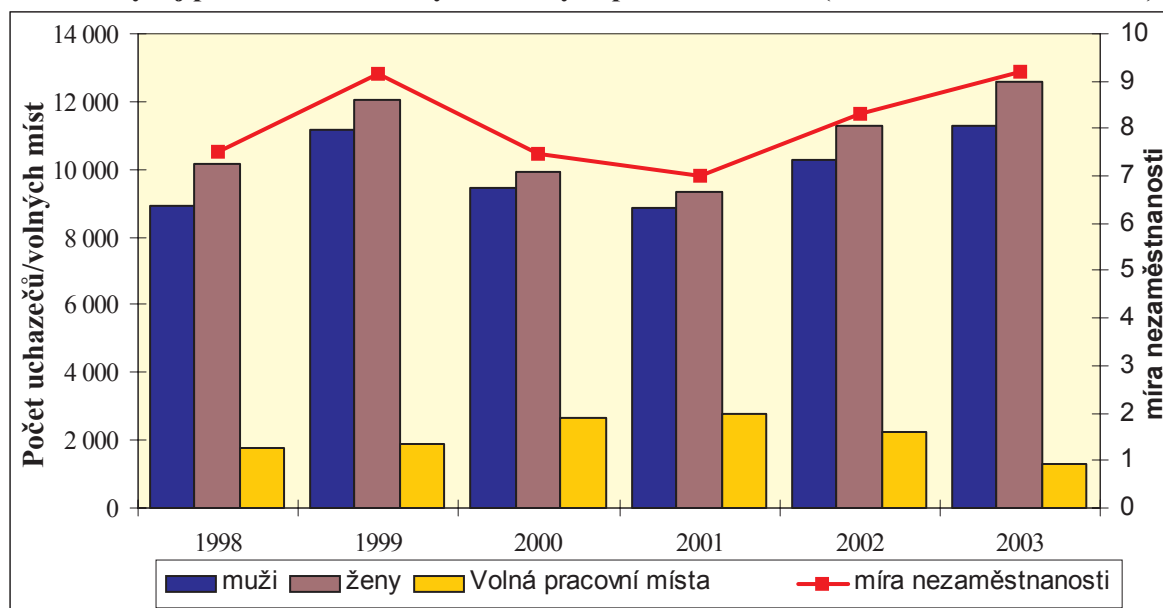
Citlivým ukazatelem situace na trhu práce je **nezaměstnanost**. V dosavadním vývoji nezaměstnanosti na Vysočině je možné rozlišit čtyři období, zásadně se lišící převažujícím vývojovým trendem:

- 1991–1995 Od počátku ekonomické transformace byla nezaměstnanost na Vysočině značně nadprůměrná, na rozdíl od vývoje v ČR se však postupně snižovala. Na konci roku 1995 byla míra nezaměstnanosti v kraji jen 3,5%, tedy stejná jako v ČR.
- 1996–1999 Doba hospodářské recese, kdy v ČR i na Vysočině došlo k výraznému a dlouhodobému nárůstu nezaměstnanosti, přičemž tempo tohoto nárůstu bylo v obou územích obdobné. Na konci roku 1999 přesáhla míra nezaměstnanosti v ČR i v kraji 9,0%.
- 2000–2001 Doba hospodářského růstu, který se projevil stagnací nezaměstnanosti v ČR a jejím výrazným poklesem v kraji. Díky tomu se Vysočina stala regionem s podprůměrnou nezaměstnaností (7,0% v kraji, 9% v ČR). Zvýšil se také počet volných pracovních míst.
- 2002 – 2004 Od druhé poloviny roku 2001 dochází k opětovnému nárůstu nezaměstnanosti, který je přitom rychlejší na Vysočině než v ČR. „Pozitivní náskok“ kraje, vytvořený v předchozím období, se tak postupně snižuje. Na konci roku 2003 bylo vyrovnáno krajské maximum z roku 1999 a v lednu 2004 dosáhla míra nezaměstnanosti dosud rekordní hodnoty 9,9%. V průběhu roku 2004 nezaměstnanost opět poklesla, avšak část tohoto poklesu připadá na vrub změně metodiky výpočtu míry nezaměstnanosti.

Na konci října 2004 evidovaly úřady práce v kraji 22,6 tis. uchazečů o zaměstnání, což odpovídá míře nezaměstnanosti 8,0%. V ČR byla v této době míra nezaměstnanosti 10,7%. Vysočina tedy zůstává krajem s podprůměrnou nezaměstnaností. Avšak v šesti krajích ČR (vč. Prahy) byla nezaměstnanost nižší než na Vysočině.

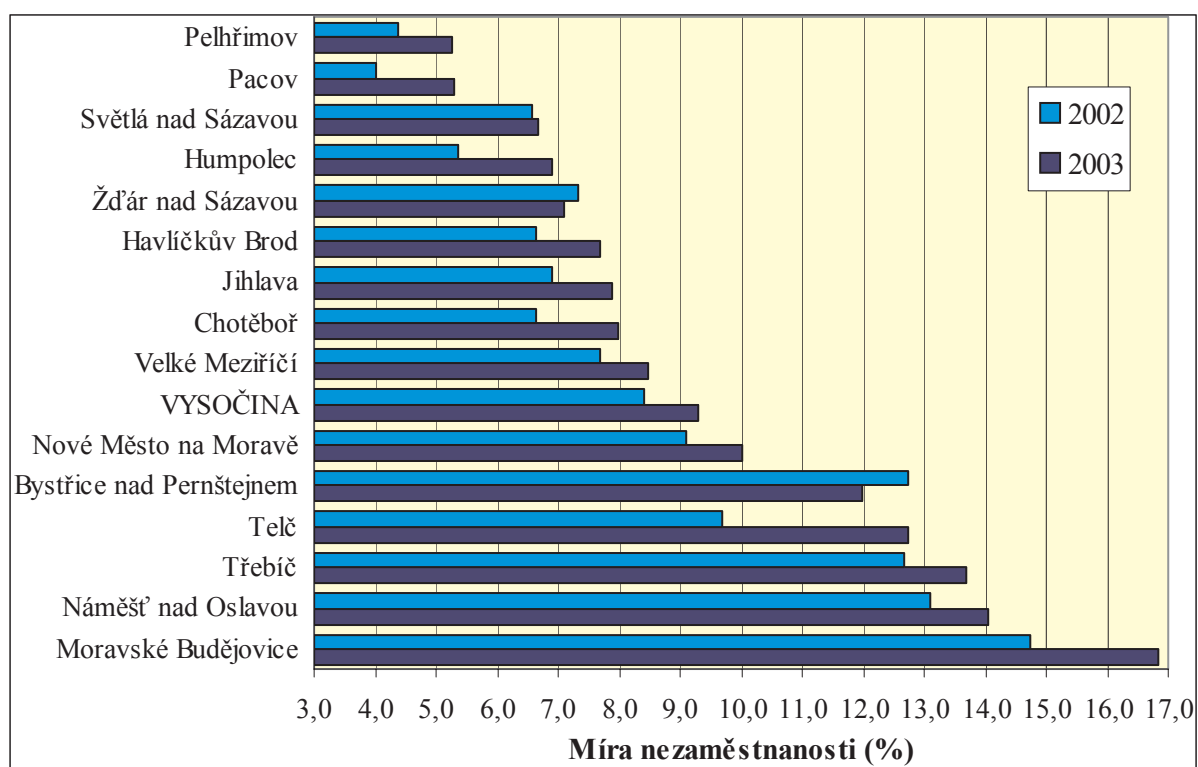
Uvnitř kraje existují výrazné regionální rozdíly (viz *mapová příloha č. 5*). Nezaměstnaností je dlouhodobě více postižená východní část kraje, zvláště oblasti sousedící s Jihomoravským krajem (obvody Moravské Budějovice, Třebíč, Náměšť nad Oslavou, Bystřice nad Pernštejnem). V těchto regionech – a od roku 2003 také na Telčsku - je nezaměstnanost na úrovni nejvíce postižených oblastí ČR. Naopak v západní části kraje zůstává nezaměstnanost dlouhodobě nízká. Pouze v sedmi okresech ČR byla v říjnu 2004 nižší míra nezaměstnanosti než na Pelhřimovsku.

Obr. 8.3 Vývoj počtu nezaměstnaných a volných pracovních míst (1998 – 2003, stav k 31.12.)

Pramen: Dlouhodobý vývoj kraje v letech 1990 – 2003. ČSÚ Jihlava 2003.

Obr. 8.4 Srovnání míry nezaměstnanosti v obvodech obcí s rozšířenou působností (míra nezaměstnanosti k 31. 12. příslušného roku, pořadí obvodů podle míry nezaměstnanosti na konci roku 2003)

Pramen: Údaje o obcích s rozšířenou působností. ČSÚ Jihlava 2004

Nezaměstnanost častěji postihuje ženy než muže (viz též obr. 8.3). Při průměrné nezaměstnanosti 8,0% byla v říjnu 2004 míra nezaměstnanosti mužů jen 6,2%, ale míra nezaměstnanosti žen 10,4%. Šance najít placené zaměstnání je také výrazně diferencována věkem. Nejvyšší nezaměstnanost mají absolventi škol, kteří jsou na trhu práce handicapováni nedostatkem praxe. Míra nezaměstnanosti osob ve věku 20 – 29 let dosáhla na Vysočině 12,9%, zatímco ve věku 40 – 49 let jen 6,5% (druhé čtvrtletí 2004, Výběrové šetření pracovních sil). Obtížně se na trhu práce uplatňují také osoby s pouze

základním vzděláním. Z celkového počtu ekonomicky aktivních osob s pouze základním vzděláním je jich na úřadech práce evidována plná čtvrtina.

Vážným problémem je dlouhodobá nezaměstnanost. Z celkového počtu uchazečů v polovině roku 2004 jich 38% bylo evidováno déle než rok (v ČR to bylo více: 42%). Regionální rozdíly jsou značné a odpovídají rozdílu v celkové zaměstnanosti: v okrese Třebíč tvořili dlouhodobě nezaměstnaní 45% všech uchazečů, v okrese Pelhřimov jen 18%.

Disproporce v územním rozložení pracovních míst a ekonomicky aktivních osob jsou překonávány dojížděnkou za prací. Její intenzita je v kraji vzhledem k sídelní struktuře poměrně vysoká. Mimo obec svého bydliště pracovalo v roce 2001 (sčítání lidu) 44,0% pracujících osob. Nejvíce pracujících vyjíždělo za prací v jiné obci v okrese Žďár nad Sázavou (49%).

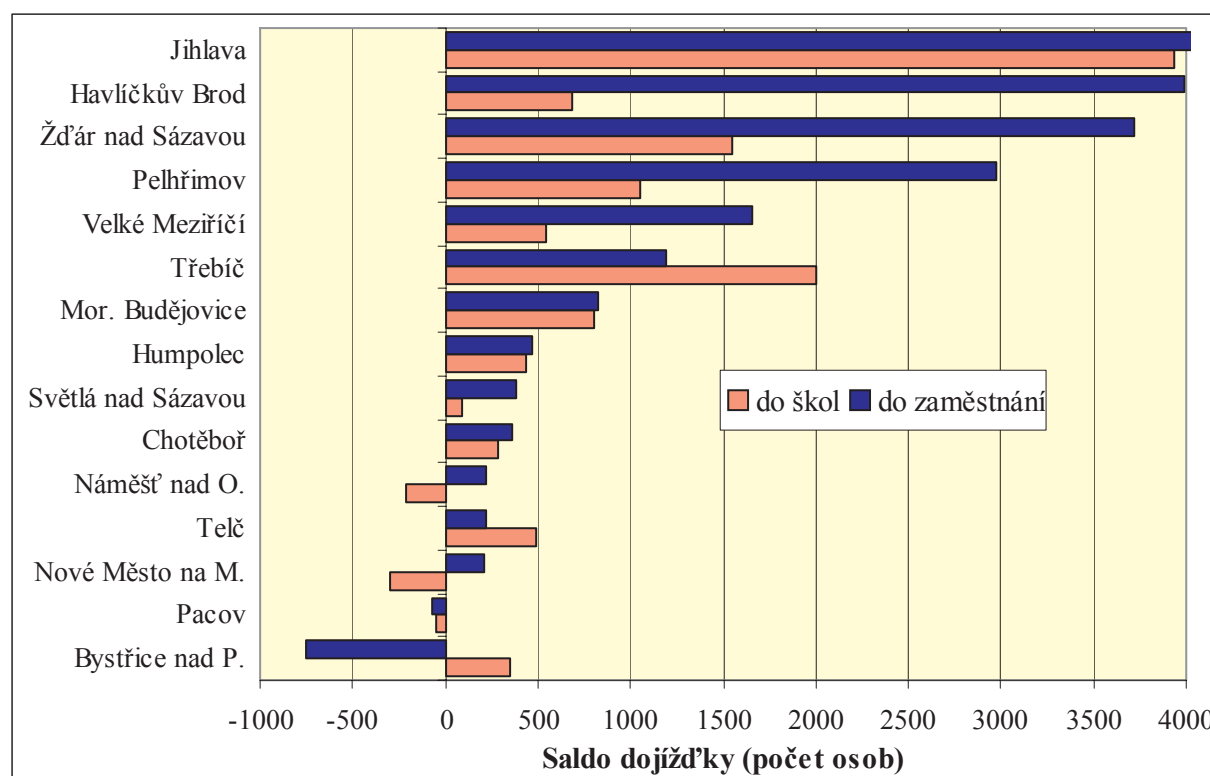
Vysočina má záporné saldo dojížděky za prací: počet pracovních míst v kraji byl v době sčítání o 10,8 tis. (tj. o 4,6%) nižší než počet pracujících s bydlištěm v kraji. Největším centrem dojížděky je Jihlava, kam dojíždělo 11,5 tis. osob (z toho 9,1 tis. denně). Počet pracovních míst v Jihlavě byl o 9,1 tis. (tj. o 36%) vyšší než počet pracujících osob bydlících ve městě. Výpočet počtu obsazených pracovních míst přibližuje tab. 8.1.

Tab. 8.1 Saldo dojížděky a obsazená pracovní místa v kraji a krajském městě (stav 1. 3. 2001)

Ukazatel	Vysočina	Město Jihlava
Pracující (bydlící v kraji/v Jihlavě)	235 842	25 221
Dojíždějící za prací	85 540	11 536
Vyjíždějící za prací	96 327	2 474
Saldo dojížděky za prací	- 10 787	+ 9 062
Obsazená pracovní místa (OPM)	225 055	34 283
OPM na 1000 pracujících	954	1 359

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha 2003 a Krajský úřad Vysočina, Jihlava 2004.

Obr. 8.5 Saldo dojížděky za prací a do škol v 15 střediscích kraje Vysočina (stav 1. 3. 2001; saldo dojížděky za prací v Jihlavě bylo 9062 osob; pořadí středisek podle počtu dojíždějících za prací)

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha 2003

9. CESTOVNÍ RUCH

Vysočina má vysoký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. Je to dáno především estetickou hodnotou kulturní krajiny, množstvím jedinečných přírodních lokalit a kulturních a historických památek i tradicí pořádání prestižních kulturních, sportovních a společenských akcí. Výhodou je také poloha v blízkosti dvou největších sídelních aglomerací ČR, které jsou zdrojem návštěvníků na krátké i středně dlouhé pobyty, a také poloha na dopravních trasách evropského významu.

Na Vysočině jsou příznivé předpoklady pro rozvoj zejména těchto forem cestovního ruchu:

- městská turistika (návštěvy kulturních památek spojené se zábavou a společenskými akcemi)
- ekologicky šetrné pobyty ve venkovském prostředí (agro- a ekoturistika)
- sportovně zaměřené pobyty a akce (zimní lyžařská turistika, cykloturistika, vodácká turistika apod.)

Tři kulturní památky v kraji jsou zapsány na Seznamu světového dědictví UNESCO (z celkem 12 v ČR):

- Telč – historické jádro města (od 4. 12. 1994)
- Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou (od 17. 12. 1994)
- Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči (od 3. 7. 2003)

Celkem 8 výjimečných objektů nebo areálů bylo prohlášeno národní kulturní památkou: zámek v Telči, rodný dům Karla Havlíčka Borovského, zřícenina hradu Lipnice nad Sázavou, zámky Jaroměřice nad Rokytnou a Náměšť nad Oslavou, kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou, klášter s kostelem sv. Prokopa v Třebíči a židovský hřbitov v Třebíči. Centra Jihlavy, Pelhřimova a Telče jsou městskými památkovými rezervacemi a v dalších 22 městech byly vyhlášeny městské památkové zóny. Sídla Dešov, Krátká a Křižánky jsou vesnickými památkovými rezervacemi a další tři vesnickými památkovými zónami (viz *mapová příloha č. 8*).

Nárůst obliby zaznamenala v uplynulých letech cykloturistika, o čemž svědčí poměrně hustá síť značených cykloturistických tras, včetně mezinárodních (např. Greenways Praha – Vídeň, trasa EuroVelo č. 4). Cykloturistika je prostředkem jak dovést návštěvníky i do obcí bez výjimečných pamětihodností (za předpokladu existence potřebných služeb). Zápasí však s nedostatkem komunikací pro bezpečný pohyb cyklistů (s vyloučením provozu motorových vozidel, zvláště v urbanizovaných oblastech).

Tab. 9.1 Kapacita ubytovacích zařízení cestovního ruchu – srovnání kraje a ČR (31. 12. 2003)

Ukazatel	Vysočina	Česká republika	Podíl kraje na ČR (%)	Pořadí mezi kraji ČR
Počet ubytovacích zařízení	388	8 211	4,7	13.
z toho hotely a podobná zařízení	146	4 374	3,3	13.
Počet lůžek celkem	19 742	447 537	4,4	13.
z toho v hotelích a podobných zař.	6 612	225 288	2,9	13.
Podíl lůžek v hotelích a podob. zař. (%)	33,5	50,3	x	14.
Prům. cena za ubytování celkem (Kč)	219	310	x	13.
Prům. cena v hotelích a podob. zař. (Kč)	359	451	x	8.
Počet pracujících celkem	2 281	63 531	3,6	13.
Počet lůžek na 1 pracovníka	8,65	7,04	x	3.

Pramen: Kapacita hromadných ubytovacích zařízení cestovního ruchu k 31. 12. 2003, ČSÚ Praha 2004.

V protikladu k potenciálu rozvoje cestovního ruchu stojí nedostatečná infrastruktura a nedostatečná nabídka služeb pro návštěvníky. Z hlediska kapacity ubytovacích zařízení i návštěvnosti se Vysočina řadí mezi turisticky nejmenší oblasti cestovního ruchu v ČR (viz. tab. 9.1). Podle evidence ČSÚ bylo na konci roku 2003 na Vysočině 19,7 tis. lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu, tj. 4,4% kapacity ČR. Z hlediska struktury této kapacity je na Vysočině nízký podíl lůžek v „hotelích a podobných zařízeních“, tedy v zařízeních s obvykle vyšším standardem služeb. Podíl lůžek v hotelích (34%) byl vůbec nejnižší mezi kraji ČR. Naopak 20% ubytovací kapacity na Vysočině je

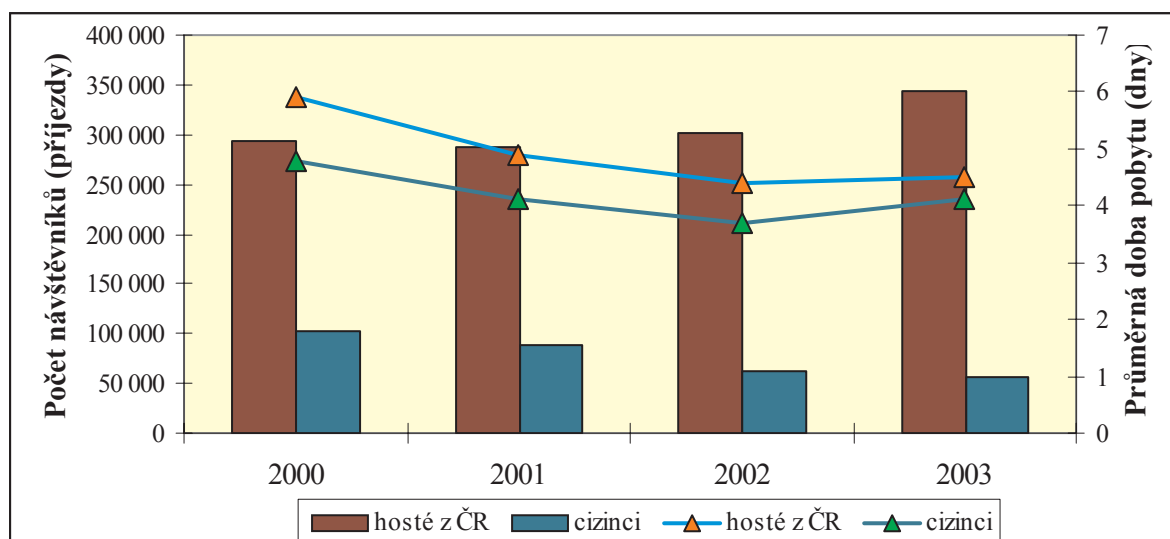
v chatových osadách a turistických ubytovnách a 6% v kempech. Tomu odpovídá také podprůměrná cena za ubytování (před Pardubickým krajem nejnižší v ČR) i poměrně vysoký počet lůžek připadajících na 1 pracovníka v odvětví.

Také návštěvnost je ve srovnání s jinými kraji poměrně nízká. V roce 2003 navštívilo Vysočinu 399,9 tis. hostů, což bylo jen 3,5% počtu ubytovaných hostů v ČR. Podíl kraje na návštěvnosti je tedy nejen nižší než jeho podíl na obyvatelstvu, ale i nižší než podíl na kapacitě ubytovacích zařízení. Počet hostů byl o 10,4% vyšší než v předchozím roce, avšak jen o 1,4% vyšší než v roce 2000. Zvýšení návštěvnosti v roce 2003 však signalizuje překonání recese v cestovním ruchu vyvolané syndromem 11. září (viz obr. 9.1).

Znepokojují tendenci je však pokračující pokles návštěvnosti zahraničních hostů. V roce 2003 navštívilo Vysočinu 55,9 tis. zahraničních hostů, což bylo jen o málo více než polovina počtu cizinců v roce 2000. Cizinci tvořili jen 14% ubytovaných hostů, což byl nejnižší podíl mezi kraji ČR (průměr ČR byl 45% cizinců). Zvláště výrazně se snížila návštěvnost hostů z Německa, kteří však nadále zůstávají nejpočetnější skupinou zahraničních návštěvníků (29% zahraničních hostů).

Znepokojující je také pokles průměrné doby pobytu, který se však v roce 2003 zastavil. Průměrná doba pobytu byla hostů z ČR byla v tomto roce 4,5 dne (stejná jako v ČR), hostů ze zahraničí 4,1 dne (v ČR průměrně 4,3 dne).

Obr. 9.1 Vývoj návštěvnosti kraje (počet příjezdů domácích a zahraničních návštěvníků a průměrná doba pobytu).

Pramen: Analýza vývoje kraje Vysočina, ČSÚ Jihlava 2004.

Silnou stránkou cestovního ruchu na Vysočině je jeho aktivní propagace a marketing, včetně tvorby originálních turistických produktů. Významnými aktéry marketingové strategie jsou turistická informační centra (TIC), kterých v kraji působí 36 (viz mapová příloha č. 8). Pro účely marketingové strategie ČR je Vysočina jedním z 15 turistických regionů. Jeho vymezení i název jsou totožné s krajem Vysočina.

10. ŠKOLSTVÍ, ZDRAVOTNICTVÍ A SOCIÁLNÍ SLUŽBY

V důsledku nepříznivého demografického vývoje dochází v současnosti v kraji i v ČR ke snižování počtu žáků základních škol, což nutí veřejnou správu k redukci jejich sítě. Začátkem školního roku 2003/04 navštěvovalo 285 základních škol v kraji celkem 54,0 tis. žáků, což bylo o 10,5% méně než ve školním roce 1999/2000. Vzhledem k tomu, že pokles porodnosti v kraji se zastavil v roce 1999, nebude nedostatek dětí vyvolávat tlak na další redukci sítě mateřských škol (353 školek s 15,3 tis. dětí ve školním roce 2003/04), avšak síť základních škol se i příštích letech bude muset vyrovnat s poklesem počtu žáků.

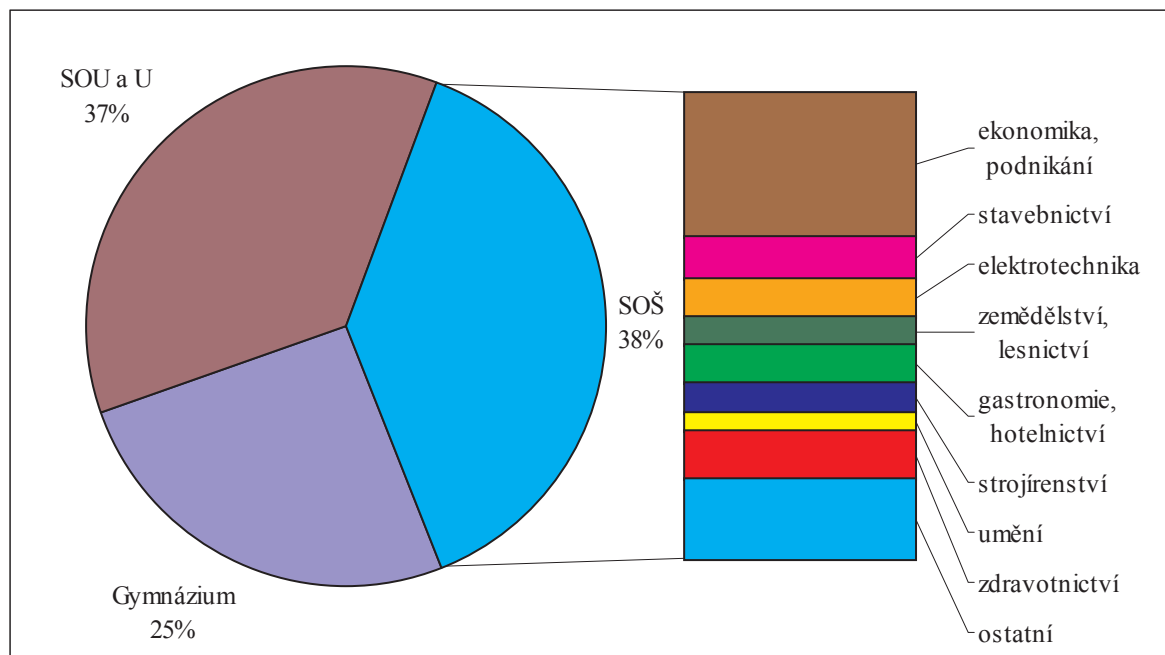
Střední školy se s poklesem počtu žáků začínou ve zvýšené míře vyrovnávat od roku 2008 (výrazný pokles porodnosti začal v roce 1993). Změny v populační struktuře však můžou kompenzovat zvýšením podílu dětí navštěvujících střední školu, prodloužením délky studia a rozšířením celoživotního vzdělávání.

Celkem 80 středních škol navštěvovalo ve školním roce 2003/04 26,8 tis. studentů a učňů. Z toho 25,5% navštěvovalo gymnázia a 37,9% střední odborné školy (viz obr. 10.1). Vzrůstá zájem o studium na gymnáziu: počet studentů ve školním roce 2003/04 byl o 14,5% vyšší než o 4 roky dříve. Struktura studijních oborů na středních odborných školách je poměrně pestrá, s mírnou převahou ekonomických a podnikatelských oborů. Také rozmístění středních škol odpovídá sídelní struktuře a střediskové funkci měst. Střední škola je v každém obvodu obce s rozšířenou působností s výjimkou Náměště nad Oslavou (viz *mapová příloha č. 6*). Současně však více než polovina všech studentů studuje ve třech největších střediscích středního školství v kraji: Jihlavě (25,1%), Třebíči (16,0%) a Žďáře nad Sázavou (11,4%).

Terciární vzdělávání dosud v kraji nabízejí téměř výhradně jen vyšší odborné školy, kterých je dvanáct. Ve školním roce 2003/04 na nich studovalo 1,9 tis. studentů. VOŠ jsou zřízeny v osmi městech kraje. Tři pětiny všech studentů VOŠ však studují v Jihlavě (1,2 tis.). Strukturu studijních oborů VOŠ přibližuje obr. 10.2.

V roce 2003 zahájila činnost Západomoravská vysoká škola Třebíč. V oboru Aplikované informační technologie zde zahájilo studium 10 studentů. V roce 2004 získala akreditaci Vysoká škola Polytechnická Jihlava. První studenti zde zahájí studium programu Ekonomika a management v roce 2005. Odloučená pracoviště vysokých škol z Brna, Prahy a Olomouce působí na Vysočině již delší dobu.

Obr. 10.1 Studenti středních škol: struktura podle typu školy a oborů středních odborných škol (školní rok 2003/04).

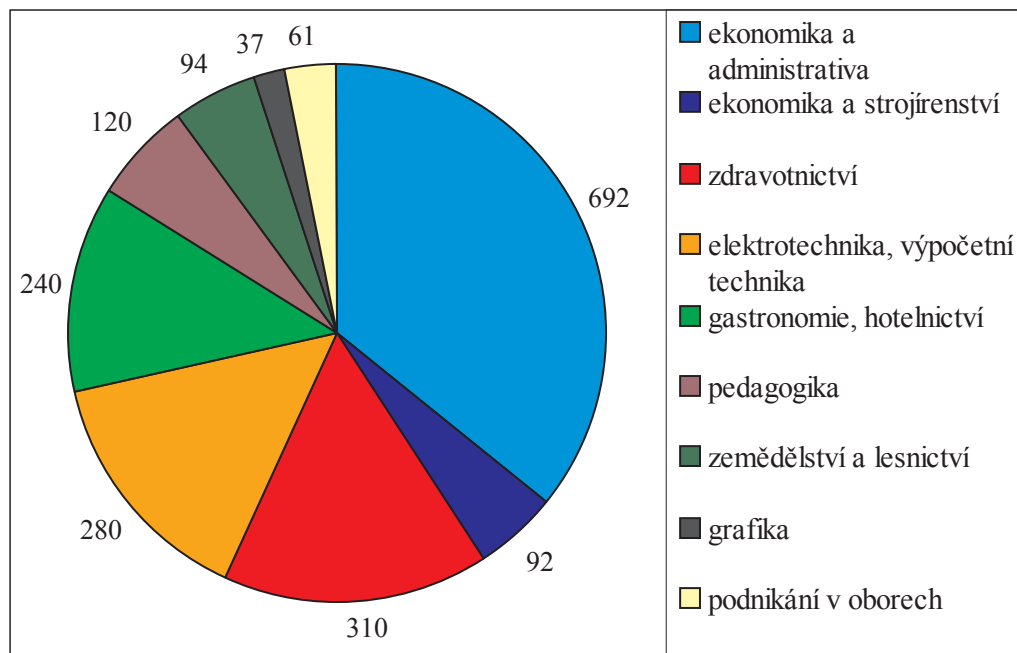

Pramen: Výroční zpráva o rozvoji vzdělávání. Kraj Vysočina, Jihlava 2004

Vzdělanostní struktura obyvatel není příliš příznivá. Pouze 6,7% obyvatel ve věku nad 15 let má vysokoškolské vzdělání, maturitu má jen třetina populace (34,1%). Pouze v Ústeckém a Karlovarském kraji byl podíl vysokoškoláků nižší než na Vysočině. Vzdělanost je v ČR diferencována především stupněm urbanizace a věkem: obyvatelé měst jsou vzdělanější než populace venkova a mladší generace mají vyšší stupeň formální vzdělanosti než generace starší. Tyto dva hlavní faktory vysvětlují rozdíl mezi Vysočinou a více urbanizovanými kraji i rozdíly uvnitř kraje (viz obr. 10.3 a *mapová příloha č. 6*). Rozdíly mezi okresy nejsou příliš velké (nižší stupeň vzdělanosti na Pelhřimovsku a

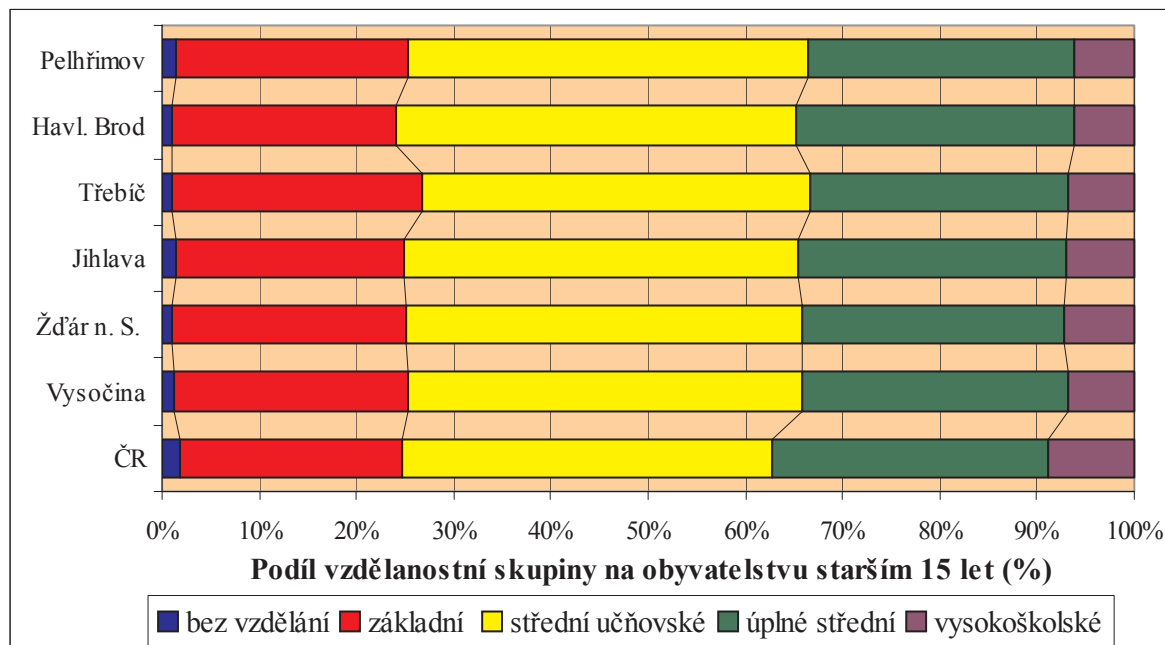
Třebíčsku, vyšší na Žďársku a Jihlavsku), zvláště ve srovnání s velkými rozdíly mezi městy a venkovem.

Obr. 10.2 Struktura studentů vyšších odborných škol podle oborů studia ve školním roce 2003/04. Číslo uvádí počet studentů v dané skupině oborů.

Pramen: Program rozvoje kraje Vysočina. Aktualizace 2004. Krajský úřad Vysočina Jihlava 2004.

Obr. 10.3 Vzdělanostní struktura obyvatel

Pramen: Sčítání lidu, domů a bytů 2001. ČSÚ Praha 2003

Především vzhledem k nedostatku příležitostí terciárního vzdělávání má Vysočina záporné saldo dojížděky do škol: 9,6 tis. studentů s bydlištěm v kraji navštěvuje školu mimo region.

Základem sítě zdravotnických zařízení v kraji je šest nemocnic: pět zřízených krajem v okresních městech a jedna soukromá (Velké Meziříčí – Mostiště). V nemocnicích je k dispozici 2 920 lůžek (31. 12. 2003), tj. 56,7 lůžek na 10 000 obyvatel (v ČR 64,6 lůžek). Pro následnou péči jsou k dispozici

čtyři léčebny dlouhodobě nemocných s 351 lůžky. Na Vysočině je dále 8 odborných léčebných ústavů s 2 222 lůžky. Některé z nich mají výraznou nadregionální působnost: 180 lůžek ve dvou léčebnách tuberkulózy a respiračních nemocí pro dospělé představuje 17% kapacity těchto zařízení v ČR, 1459 lůžek ve dvou psychiatrických léčebnách pro dospělé tvoří 16% kapacity psychiatrických léčeben v ČR a 48 lůžek v dětské psychiatrické léčebně 13% kapacity v ČR. Naopak na Vysočině zcela chybí lázeňské léčebny. Rozmístění zdravotnických zařízení přibližuje *mapová příloha č. 7*.

V kraji působí celkem 1 633 lékařů (přepočtený počet, stav 31. 12. 2003), z toho 346 v lůžkové části nemocnic (21%), 99 v ostatních lůžkových zařízeních (6%), 255 v ambulantních částech nemocnic (16%) a 897 v samostatných ambulantních zařízeních (55%). Na jednoho lékaře připadalo 317 obyvatel, což bylo po Středočeském kraji nejvíce v ČR.

V 1048 samostatných ambulantních zařízeních působilo v kraji 897 lékařů (přepočtený počet). Z nich bylo 259 stomatologů (29%), 215 praktických lékařů pro dospělé (24%) a 107 pediatrů (12%). Přestože i ambulantní péče je soustředěna do poliklinik a sdružených ambulantních zařízení ve městech, geografická dostupnost zdravotní péče zůstává vysoká díky řadě nespécializovaných ordinací ve venkovských obcích. Ordinance praktického nebo dětského lékaře je celkem ve 152 obcích kraje, tj. více než v pětině jejich celkového počtu. Jen výjimečně je provozována ordinace v obci s méně než 400 obyvateli, avšak v obcích s více než 650 je již lékařská ordinace pravidlem. Na 1 úvazek praktického lékaře pro dospělé přitom v kraji připadá 1 883 obyvatel ve věku 20 a více let a na 1 úvazek pediatra 1 067 dětí a mladistvých do 19 let.

Zdravotní stav obyvatelstva je výsledkem působení komplexu faktorů, mezi něž patří životní styl, sociální struktura obyvatel, dostupnost a kvalita zdravotnické péče, stav životního prostředí, péče o vlastní zdraví a další. Zdravotní stav obyvatel Vysočiny je poměrně dobrý, resp. v rámci ČR nadprůměrný. Můžeme to usuzovat z úmrtnostních poměrů, které jsou v kraji příznivější než v populaci ČR a od konce 80. let se poměrně rychle zlepšují (viz nárůst naděje na dožití).

Průměrné procento pracovní neschopnosti v kraji se blíží průměru za ČR, s výjimkou okresu Žďár nad Sázavou, kde je pracovní neschopnost dlouhodobě jedna z nejvyšších v ČR. Po legislativní úpravě se od roku 2004 průměrné procento pracovní neschopnosti výrazně snížilo a v prvním pololetí 2004 dosáhlo v kraji jen 4,40% (oproti 7,08% v roce 2003). Podobný pokles byl zaznamenán i v jiných krajích a tak pořadí kraje v ČR zůstalo zachováno (vyšší nemocnost je ve všech moravských krajích, nižší ve většině českých krajů).

S měnící se demografickou a sociální strukturou obyvatelstva se mění i struktura poptávky po sociálních službách. Ve srovnání s celostátně stanovenými normativy je kapacita zařízení sociální péče v kraji dostatečná, současně je však v kraji pocíťován nedostatek některých specializovaných typů zařízení (např. denní stacionáře, některá zařízení služeb sociální intervence). Celková kapacita lůžkových zařízení sociální péče byla na konci roku 2002 podle pramenů Českého statistického úřadu 3,8 tis. lůžek. Z toho tvoří 69% (2,6 tis.) lůžka v domovech důchodců a 21% lůžka v ústavech pro mentálně postižené (mládež i dospělí).

Kapacita domovů důchodců a ústavů sociální péče se v uplynulých letech významně neměnila. V souladu s poptávkou se však významně zvýšila nabídka bydlení v domech s pečovatelskou službou. V roce 2003 bylo na Vysočině 75 domů s pečovatelskou službou s 1 915 bytovými jednotkami, což bylo o 21,9% více než v roce 2000. Terénní pečovatelská služba v polovině roku 2003 obsluhovala 7,3 tis. klientů (tj. 7,5 % osob ve věku nad 60 let).

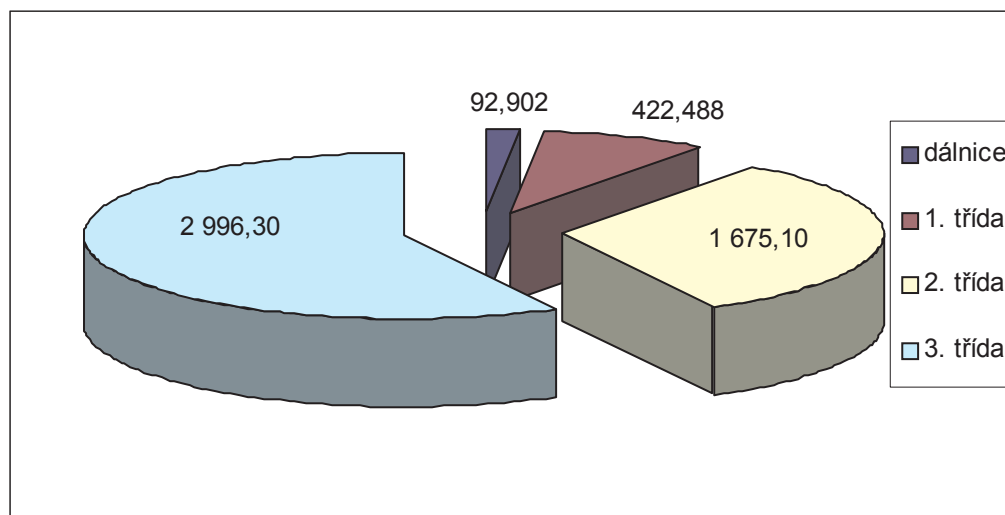
Ve srovnání s jinými kraji je na Vysočině méně osob ohrožených chudobou. Podle výsledků mikrocensu v roce 2002 žilo v kraji pod hranicí životního minima 2,8 tis. domácností, tj. 1,5% jejich celkového počtu (v ČR 3,3%). Pouze v Praze a Plzeňském kraji byl podíl nejchudších domácností nižší.

11. INFRASTRUKTURA

Nejvýznamnější dopravní komunikace procházejí krajem ve směru severozápad – jihovýchod. Dálnice D1, nejvýznamnější komunikace Vysočiny, je součástí panevropského koridoru Berlín – Istanbul. Význam železničních tratí 250 a 230 pro mezinárodní dopravu poklesl po modernizaci železničního koridoru Praha – Česká Třebová – Břeclav, avšak v budoucnu může být strategická poloha regionu zhodnocena v souvislosti se zvažovanou elektrifikací trati 240 Jihlava – Brno a možná i výstavbou vysokorychlostní trati.

Celková délka silnic a dálnic v kraji přesahuje 5 tis. km (5 187km), z toho nejvyšší podíl tvoří silnice III. třídy (58%) – viz obr. 11.1. Hustota silniční sítě (74,9 km/km²) je vysoká a odpovídá rozdrobené sídelní struktuře i dopravnímu významu území. Většina silniční dopravy je však koncentrována na hlavní dopravní tahy. Jednoznačně nejzatíženější komunikací je dálnice D1, kde v žádném úseku neklesne intenzita provozu pod 25 000 vozidel za 24 hodin (sčítání dopravy 2000). Od roku 1995 do roku 2000 se intenzita provozu na D1 zvýšila podle jednotlivých úseků o 75% až 80%. Na jiných silnicích překročila intenzita provozu jen výjimečně 10 000 vozidel za 24 hodin. K nejvíce zatíženým úsekům patří silnice I/38 Havlíčkův Brod – Jihlava – Znojmo, I/34 Humpolec- Pelhřimov, průjezd Náměští nad Oslavou po I/23, dále II/602 Velké Meziříčí – výjezd Velké Meziříčí západ a II/406 Jihlava – Telč.

Obr. 11.1 Délka silnic v kraji (v km). Stav 1. 1. 2004.

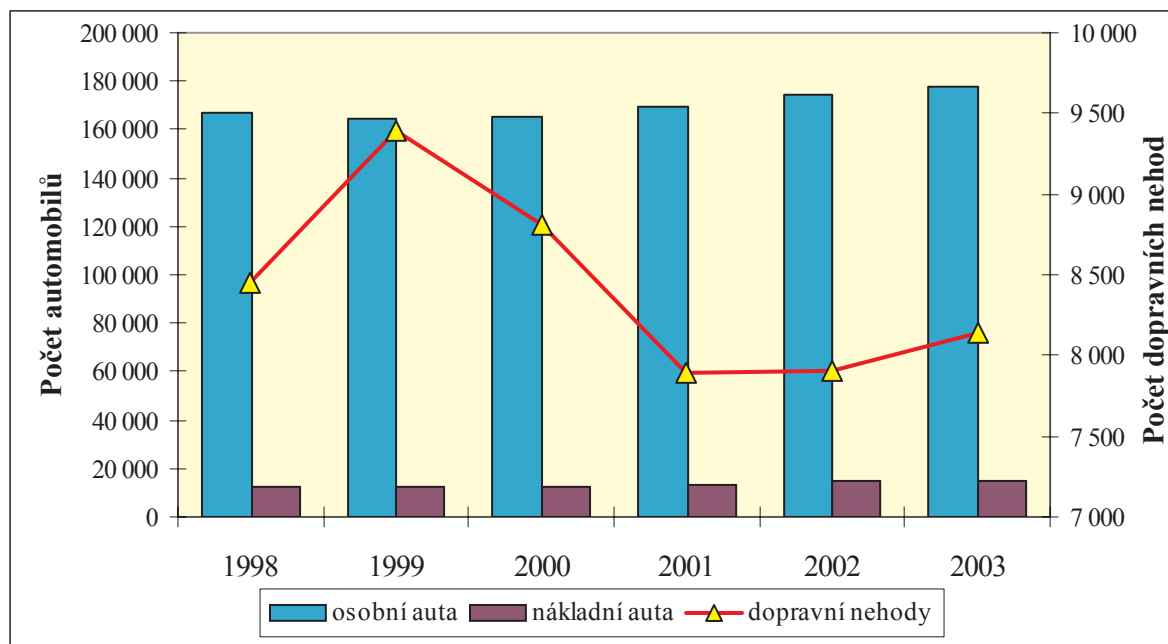
Pramen: Ředitelství silnic a dálnic ČR, odbor silniční databanky, Praha 2004

V kontrastu k nárůstu frekvence silniční dopravy je zhoršující se technický stav komunikací, vyplývající z dlouhodobého nedostatku finančních prostředků na jejich opravy a rekonstrukce. Nejhorší je situace na úsecích silnic II. a III. tříd, což omezuje podnikatelské příležitosti v místech mimo hlavní komunikace a přispívá k zaostávání venkovských oblastí. Důsledkem nedostatku prostředků na zlepšení technického stavu komunikací je také vysoká nehodovost a zhoršení kvality obytného prostředí v místech průchodu frekventovaných komunikací sídelními areály. Převodem silnic II. a III. třídy do majetku kraje byla převedena také zodpovědnost za údržbu tohoto majetku, který je většinou ve špatném stavu.

Důsledkem nárůstu individuální automobilové dopravy byl také výrazný pokles poptávky po veřejné hromadné dopravě. Snížení rentability provozu pak vedlo k rušení spojů a k nutnosti zvýšení dotací na dopravní obslužnost z veřejných rozpočtů.

Stavební délka železničních tratí je 619 km. Hustota železniční sítě je poměrně nízká (nižší je pouze ve Zlínském kraji), avšak většinu tratí tvoří dráhy celostátního významu. Hlavní dráhy (č. 230, 250, úsek 240 Havlíčkův Brod - Jihlava a 225) jsou elektrifikovány, trať Kolín – Havlíčkův Brod – Křižanov – Brno je jako jediná v kraji dvoukolejná.

Obr. 11.2 Vývoj počtu osobních a nákladních automobilů a dopravních nehod v kraji Vysočina

Pramen: Dlouhodobý vývoj kraje v letech 1990 – 2003. ČSÚ Jihlava 2004

Letiště v kraji slouží pouze pro sportovní nebo vojenské účely.

Ke zhodnocení dopravní polohy jednotlivých obcí byl pomocí bodování stanoven index dopravní polohy. Kritéria bodování byla následující:

	Počet bodů
(a) Silnice:	
- vzdálenost intravilánu od sjezdu z D1 do 5 km	5 b.
- vzdálenost intravilánu od sjezdu z D1 6 – 10 km	3 b.
- vzdálenost intravilánu od sjezdu z D1 11 – 15 km	1 b.
- průjezd silnice I. třídy intravilánem obce	4 b.
- vzdálenost intravilánu obce od silnice I. třídy do 5 km	2 b.
- vzdálenost intravilánu obce od silnice I. třídy 6 – 10 km	1 b.
- průjezd silnice II. třídy intravilánem obce	1 b.
(b) Železnice	
- průchod celostátní dráhy	2 b.
- průchod regionální dráhy	1 b.
- dvoukolejná dráha	1 b.
- elektrifikovaná dráha	1 b.
- železniční stanice v obci	1 b.

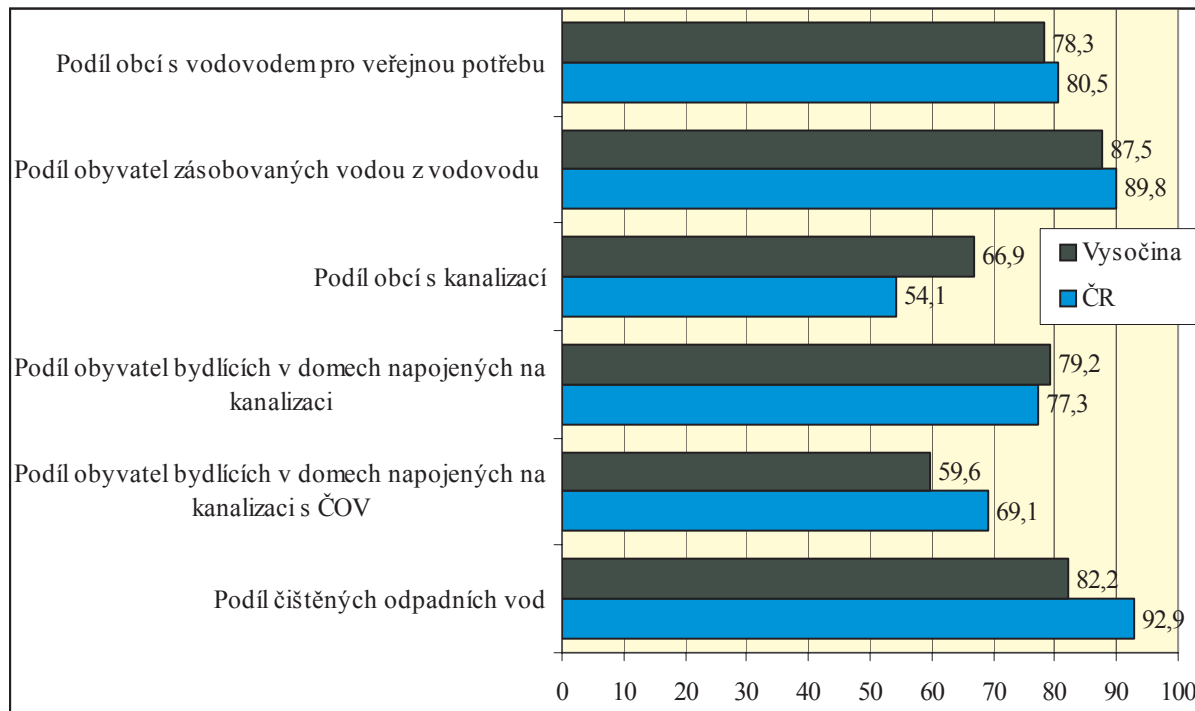
Výsledný index je součtem bodů, které v jednotlivých kritériích obec získala. Výsledek přibližuje mapová příloha č. 9.

Kraj má strategickou polohu z hlediska zásobování energiemi a vodou. Územím prochází tranzitní ropovod a plynovod ze západní Sibíře do Západní Evropy. Na tranzitním plynovodu je v katastru Kralic nad Oslavou jedna z šesti kompresních stanic v ČR. Podíl obyvatel žijících v obcích napojených na rozvod plynu je poměrně vysoký, nejnižší je v okrese Pelhřimov. Rozvod plynu zajišťuje pět distributorů, z nichž největší (Jihomoravská plynárenská) kontroluje 74% trhu.

Výjimečné postavení regionu v zásobování elektrickou energií vyplývá z přítomnosti jaderné elektrárny Dukovany (4 x 440 MW), která dodává pětinu elektrické energie vyrobené v ČR. Rozvodná elektroenergetická síť prošla od počátku 90. let rekonstrukcí a její technický stav dobrý, zejména v případě rozvodů vysokého napětí a rozvodů nízkého napětí ve městech (kabelové vedení). Nevyhovující technický stav rozvodů nízkého napětí však zůstává v řadě venkovských obcí.

Vysočina má v ČR strategickou polohu také z hlediska zásobování vodou. Z převážně povrchových zdrojů jsou vedle měst kraje zásobovány obě největší sídelní aglomerace ČR. Nejvýznamnějšími vodárenskými nádržemi jsou Švihov (Želivka) a Vír (Svratka) a dále Mostišťe, Hubenov a Nová Říše. Výhodou je vzájemné propojení vodárenských systémů v kraji.

Obr. 11.3 vybrané ukazatele vybavenosti obcí veřejnými vodovody a kanalizací. Srovnání Vysočiny a ČR (stav v roce 2002).

Pramen: Census veřejných vodovodů a kanalizací 2002. ČSÚ Praha 2004

V kontrastu se strategickým významem vodárenských nádrží v kraji je poněkud nižší vybavenost obcí veřejnými vodovody. Na veřejný vodovod není připojeno 12,5% obyvatel kraje, tedy více než v ČR (viz obr. 11.3). Tento rozdíl je však především odrazem rozdílné sídelní struktury. Z celkem 158 obcí bez veřejného vodovodu (census vodovodů a kanalizací 2002) jich 150 má méně než 500 obyvatel a pouze jediná (ze 32 takových obcí v ČR) více než 1000 obyvatel.

Naopak vybavenost obcí splaškovou kanalizací je mírně nadprůměrná: v domech napojených na veřejnou kanalizaci v roce 2002 žilo 79% obyvatel kraje, což bylo o 2% více než v ČR. Podíl obyvatel v obcích s více než 1000 obyvatel, kteří nejsou napojeni na veřejnou kanalizaci, je na Vysočině po Jihočeském kraji nejnižší v ČR. Přesto bylo v kraji 241 obcí bez veřejné kanalizace, z toho 227 má méně než 500 obyvatel (2002).

Neuspokojivá zůstává situace v oblasti čištění odpadních vod. Na kanalizaci s čistírnou odpadních vod je napojeno jen 60% obyvatel kraje, na úrovni okresů tento podíl klesá od 69% v okrese Pelhřimov k jen 52% v okrese Žďár nad Sázavou. Šestina odpadních vod (17,8%) nebyla v roce 2002 čištěna, což byl dvojnásobek průměrného podílu v ČR (7,1%). To je v protikladu jak s významem povrchových vodních zdrojů, tak s environmentální hodnotou území a budovaným image regionu jako ekologicky čisté oblasti.

12. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Kvalita ovzduší v kraji Vysočina je nejvíce ovlivňována emisemi z malých stacionárních zdrojů a z mobilních zdrojů znečišťování ovzduší. Podíl emisí hlavních znečišťujících látek z těchto zdrojů v roce 2003 tvořil 85,9% z celkových emisí kraje. Malé zdroje se podílejí 64 % na celkových emisích tuhých znečišťujících látek, 61% na emisích oxidu siřičitého (SO₂), 31% na emisích oxidu uhelnatého

(CO) a 64% na emisích čpavku. Mobilní zdroje jsou nejvýznamnějším producentem emisí oxidů dusíku (NO_x) a oxidu uhelnatého. Doprava se na celkových emisích NO_x podílí 79,2%.

Tab. 12.1 Celkové emise hlavních znečišťujících látek a jejich struktura podle typu zdrojů (2003, v tis. t.rok⁻¹).

Kategorie zdrojů	REZZO	TZL ¹⁾	SO ₂	NO _x	CO	VOC ²⁾	NH ₃
Emise celkem	1-4	4,22	4,63	13,28	26,53	12,29	7,66
Velké zdroje	1	0,46	0,96	1,40	0,96	-	0,69
Střední zdroje	2	0,29	0,48	0,30	0,47	-	2,00
Malé zdroje	3	2,70	2,81	1,07	8,30	-	4,88
Mobilní zdroje	4	0,77	0,38	10,51	16,80	-	0,09

REZZO- registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší, TZL = tuhé znečišťující látky, VOC = těkavé organické látky; ¹⁾ emise z ořechů pneumatik, brzd a vozovek nejsou započteny ²⁾ předběžné údaje
Zdroj: ČHMÚ, Zpráva odboru životního prostředí Krajského úřadu Vysočina, 2004

Současnými prioritami kraje Vysočina jsou podpora snižování emisí NO_x náhradou malých zdrojů spalujících tuhá fosilní paliva v technologicky nevyhovujících zařízeních rozvojem centralizovaného nebo semi-centralizovaného zásobování teplem, rozvoj plynofikace případně alternativních nebo obnovitelných zdrojů, včetně spalování biomasy a využití nízkoemisních a kondenzačních kotlů s nízkými měrnými emisemi. Kraj Vysočina má program snižování emisí znečišťujících látek s cílem zlepšení kvality ovzduší a dosažení imisních limitů znečišťujících látek.

Na území kraje Vysočina se nachází důležité evropské rozvodí mezi řekami Moravou, Vltavou a Labem. Z hlediska průměrného ročního průtoku jsou nejvýznamnějšími toky řeka Jihlava (11,4 m³/s), Sázava (9,9 m³/s), Želivka (7,2 m³/s) a Svratka (7,2 m³/s). Vzhledem ke stále nedostatečnému čištění odpadních vod vypouštěných do vod povrchových a dřívější intenzivní zemědělské produkci je v některých oblastech zhoršená kvalita povrchových i podzemních vod. Některé úseky řeky Jihlavy ve Vladislavi, Sázavy v Ledči nad Sázavou a Rokytne nad Příštipem vykazují silné znečištění. Stejně tak jsou znečištěny i některé malé toky. Postupně však dochází ke zlepšování stavu a to vzhledem k výstavbě nových a rekonstrukci stávajících čistíren odpadních vod.

Vysoký podíl odnímaných ploch zemědělské půdy je v kraji Vysočina požadován k výstavbě průmyslových zón a obchvatů obcí sloužících k napojení těchto zón na dálnici D1. Územní plány obcí a jejich časté změny požadují další plochy pro nezemědělské využití. Významným způsobem se zvýšily požadavky na zalesnění zemědělských půd. V roce 2003 bylo krajským úřadem odejmuto za účelem zalesnění 125,5 ha zemědělské půdy (jde o odnětí v rozsahu od 1 do 10 hektarů zemědělské půdy, v této sumě není započten údaj o odnětí půdy do 1 hektaru, což je v kompetenci úřadů obcí s rozšířenou působností).

Půdního fond na řadě míst ohrožuje vodní eroze, v poslední době zejména vlivem přívalových srážek dochází k poškození příznivých fyzikálních vlastností půdy. Vyrůstají plochy neobhospodařovaných pozemků. Ke kontaminaci zemědělských půd dochází lokálně, v návaznosti na některé stávající podniky a skládky.

Tab. 12.2 Bilance půdy a podíly z celkové výměry (stav k 31. 12. 2003)

Druh	Výměra v ha	Podíl (%)
Zemědělská půda celkem	419 888	60,6
z toho: - orná půda	324 842	46,9
- trvalé travní porosty	83 904	12,1
- zahrady	10 337	1,5
- ovocné sady	802	0,1
- vinice	3	0,0
Nezemědělská půda celkem	272 653	39,4
z toho: - lesní pozemky	210 473	30,4
- vodní plochy	11 575	1,7
Celková výměra	692 541	100,0

Pramen: Katastrální úřad, Jihlava 2004

Podle map odvozeného radonového rizika, zpracovaných Českým geologickým ústavem Praha, upřesněných na základě radonového průzkumu objektů, patří území kraje Vysočina z hlediska výskytu radonu na 3. místo v republice (po kraji Středočeském a Karlovarském). Dvě třetiny území kraje leží ve vysokém radonovém riziku a zbytek ve středním a nízkém radonovém riziku. Nejvíce postiženým je okres Třebíč (třebíčský masív), Žďár n.S.(Žďárské vrchy) a Jihlava (část trebičského masívu, Čeřínek, Javořice) s převažujícím vysokým radonovým rizikem a průnikem radonu do obytných objektů.

Území kraje Vysočina je charakteristické mozaikou lesní a zemědělské krajiny, lesní krajina převažuje na hřbetech, zatímco na plošinách a v kotlinách převládá krajina zemědělská, nechybějí ani hluboká údolí řek a rybníky roztroušené spolu s malými sídly po celé Vysočině. Krajinu Vysočiny vyhledává řada návštěvníků po celý rok a její ráz má vysokou scénickou hodnotu. Snaha o udržení rozmanitosti této kulturní krajiny začíná mít silící podporu obyvatel, významnou roli hraje státní správa.

V kraji Vysočina bylo k 31. 12. 2003 registrováno celkem 170 maloplošných chráněných území. Z toho nejvíce vyhlášených území leží v okrese Žďár nad Sázavou (56), nejméně v okrese Havlíčkův Brod (21). Na území kraje leží i podstatné části chráněných krajinných oblastí Žďárské vrchy a Železné hory, které tvoří 8,8 % celkové rozlohy kraje.

Tab. 12.3 Zvláště chráněná území a přírodní parky v kraji Vysočina (stav k 31. 12. 2003)

Kategorie		Celkem (počet)	Rozloha (ha)
Chráněná krajinná oblast	(CHKO)	2	60 856
Národní přírodní rezervace	(NPR)	7	947
Národní přírodní památka	(NPP)	3	86
Přírodní rezervace	(PR)	67	3 648
Přírodní památka	(PP)	93	883
Přírodní park		9	48 081

Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Zpráva odboru životního prostředí Krajského úřadu Vysočina, Jihlava 2004

SEZNAM MAPOVÝCH LISTŮ

Mapa 1
ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ

Mapa 2
SÍDELNÍ STRUKTURA

Mapa 3
ODVĚTVOVÁ SPECIALIZACE PRŮMYSLOVÝCH CENTER

Mapa 4
PODNIKATELSKÁ AKTIVITA

Mapa 5
NEZAMĚSTNANOST

Mapa 6
ŠKOLSTVÍ A VZDĚLÁNÍ

Mapa 7
SÍŤ ZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍ

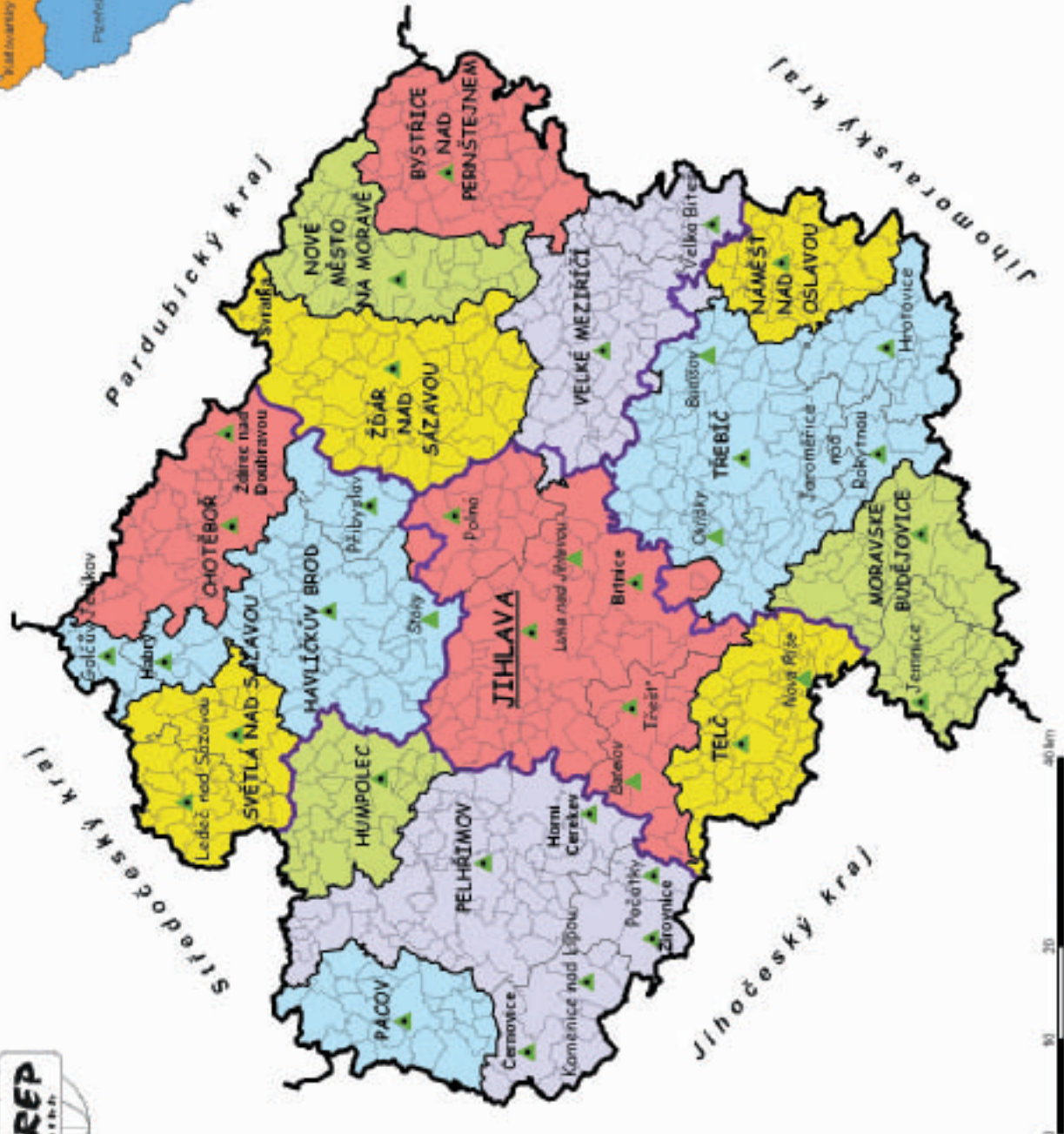
Mapa 8
CESTOVNÍ RUCH

Mapa 9
DOPRAVNÍ POLOHA

Mapa 10
FUNKČNÍ VYUŽITÍ ÚZEMÍ

ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ

Mapa 1

- obec se statutem města
- ▲ sídlo stavebního úřadu

JIHLAVA	krajské město
HUMPOLEC	obec s rozšířenou působností
Velká Bíteš	obec s pověřeným obecním úřadem
Háiry	město
Brdšův	obec se stavebním úřadem

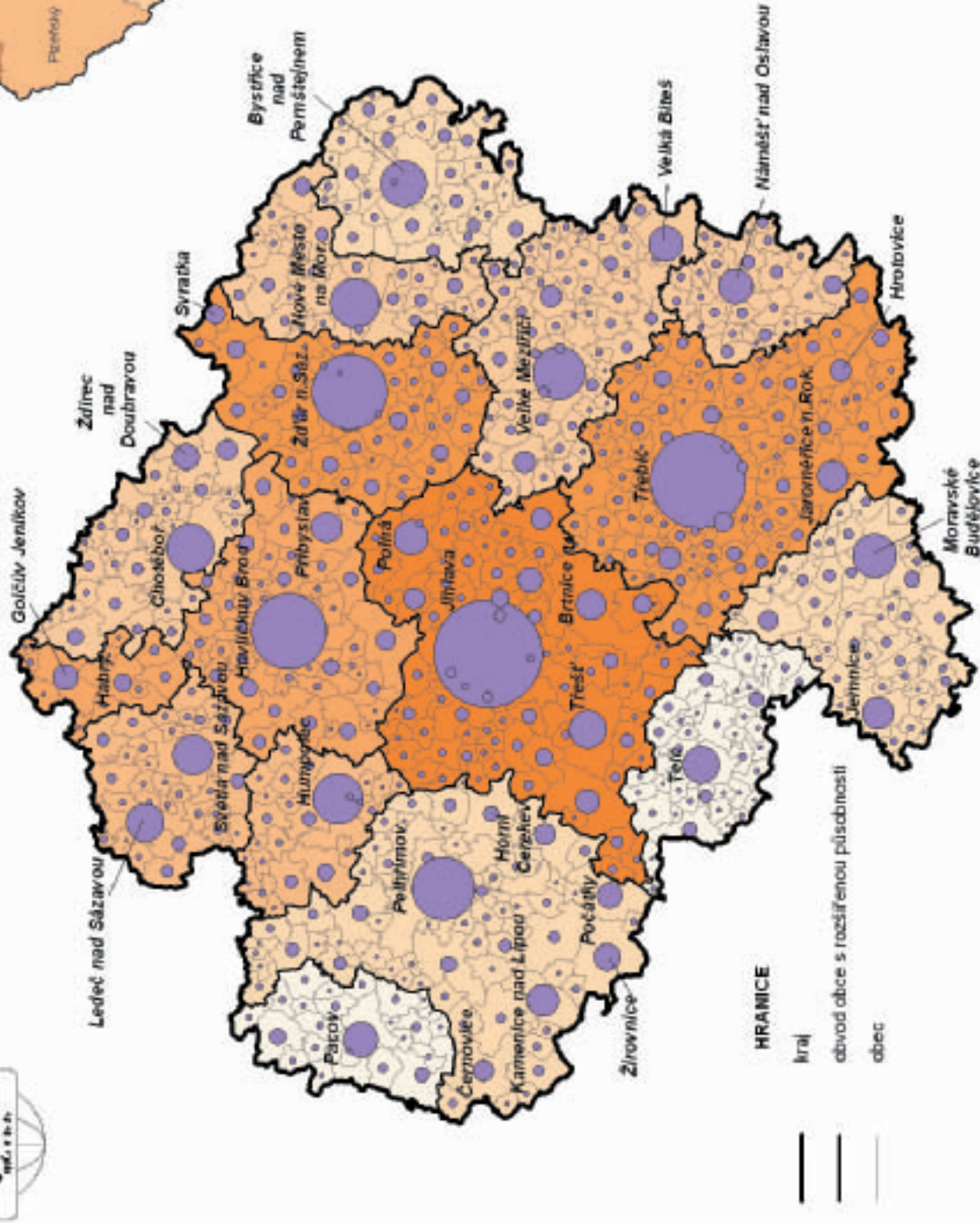
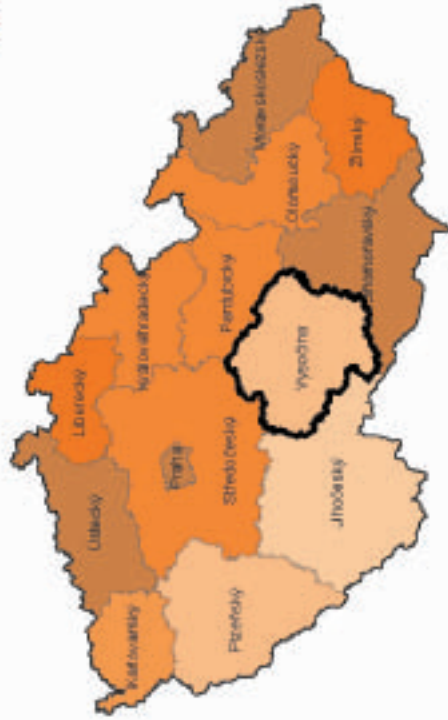
HRANICE
(stav k 1.1.2005)

- kraj
- okres
- obec s rozšířenou působností
- obec pověřeného obecního úřadu
- obec

SÍDELNÍ STRUKTURA

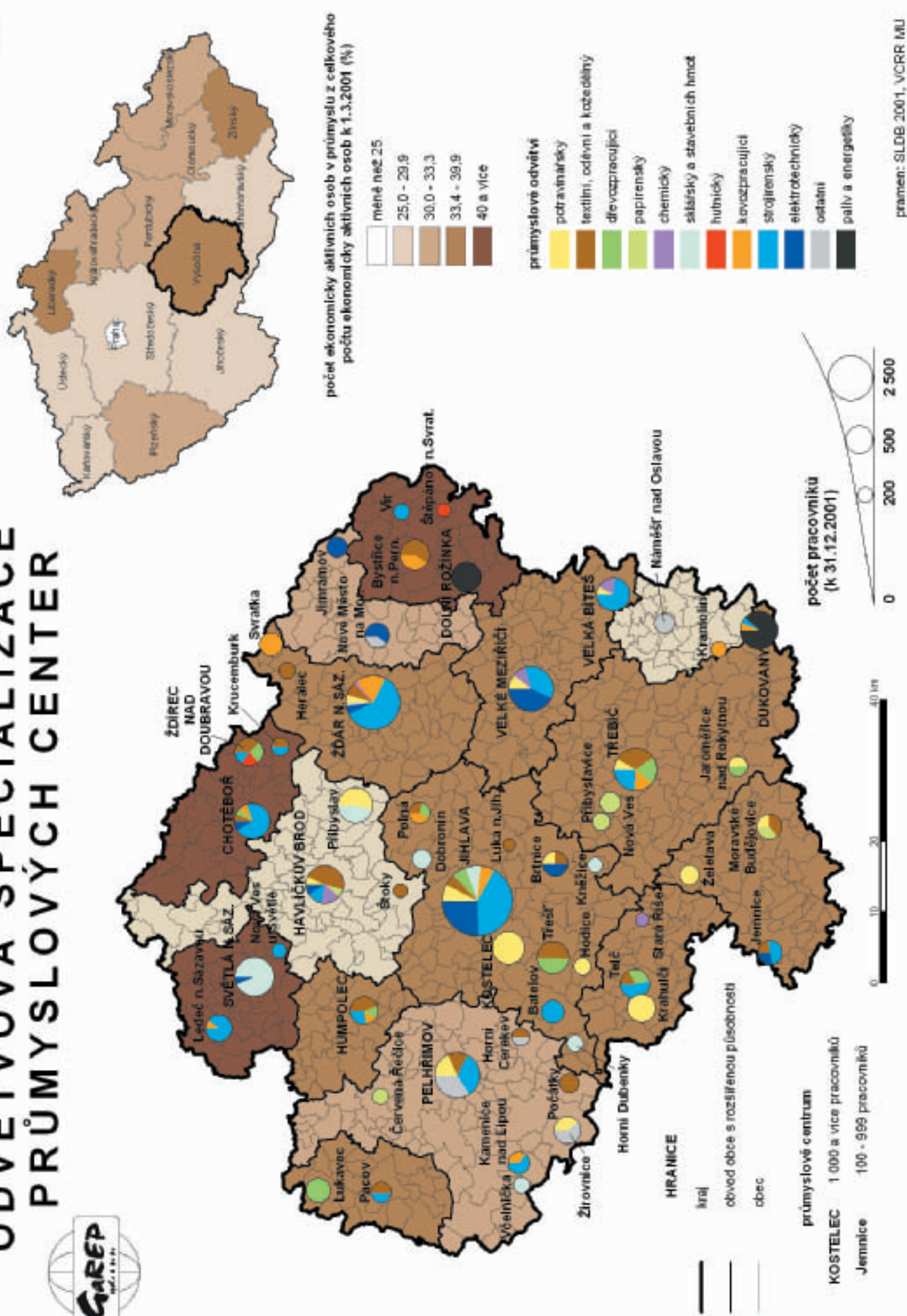
Mapa 2

ODVĚTVOVÁ SPECIALIZACE PRŮMYSLVÝCH CENTER

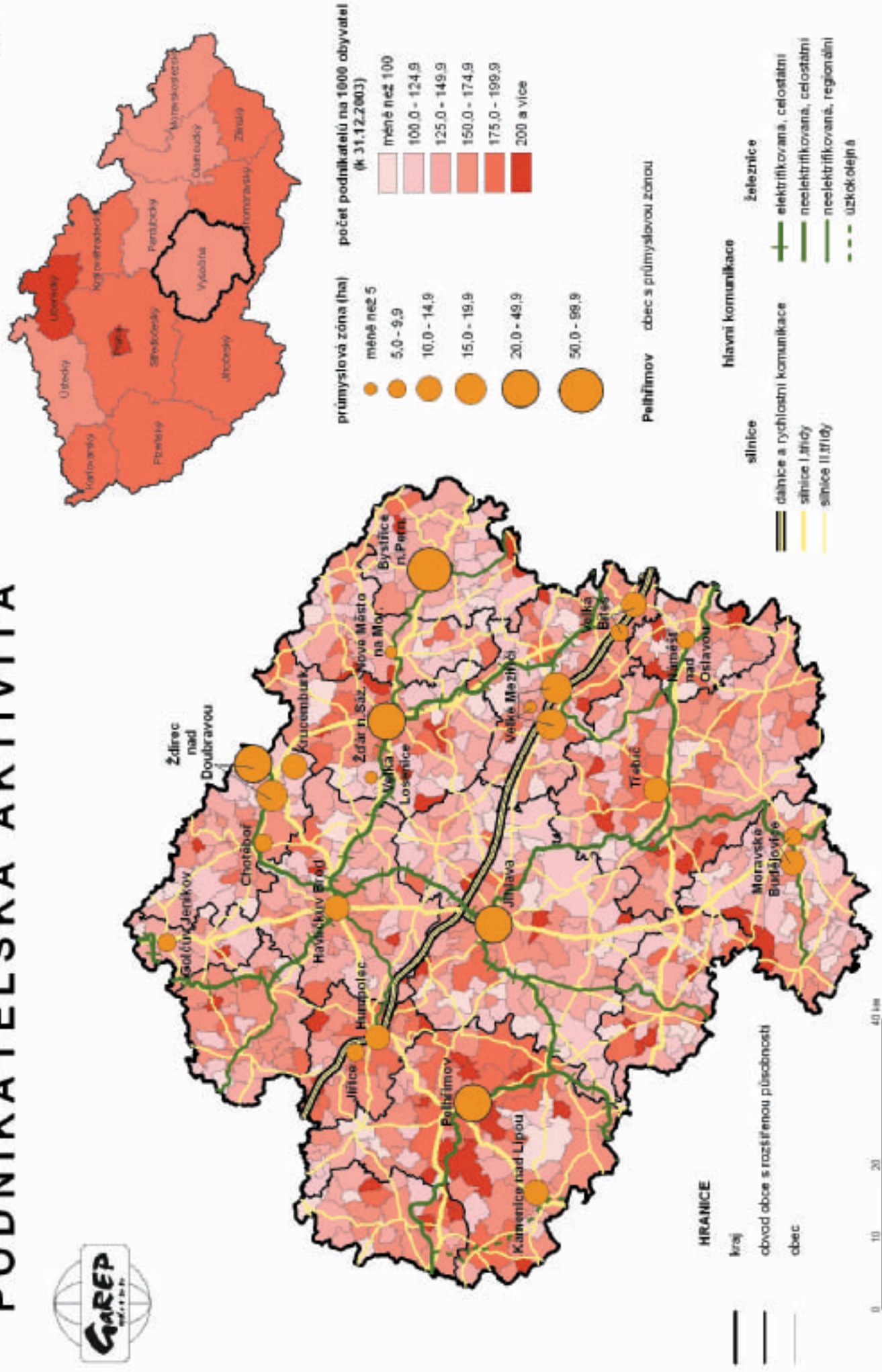

Mapa 3

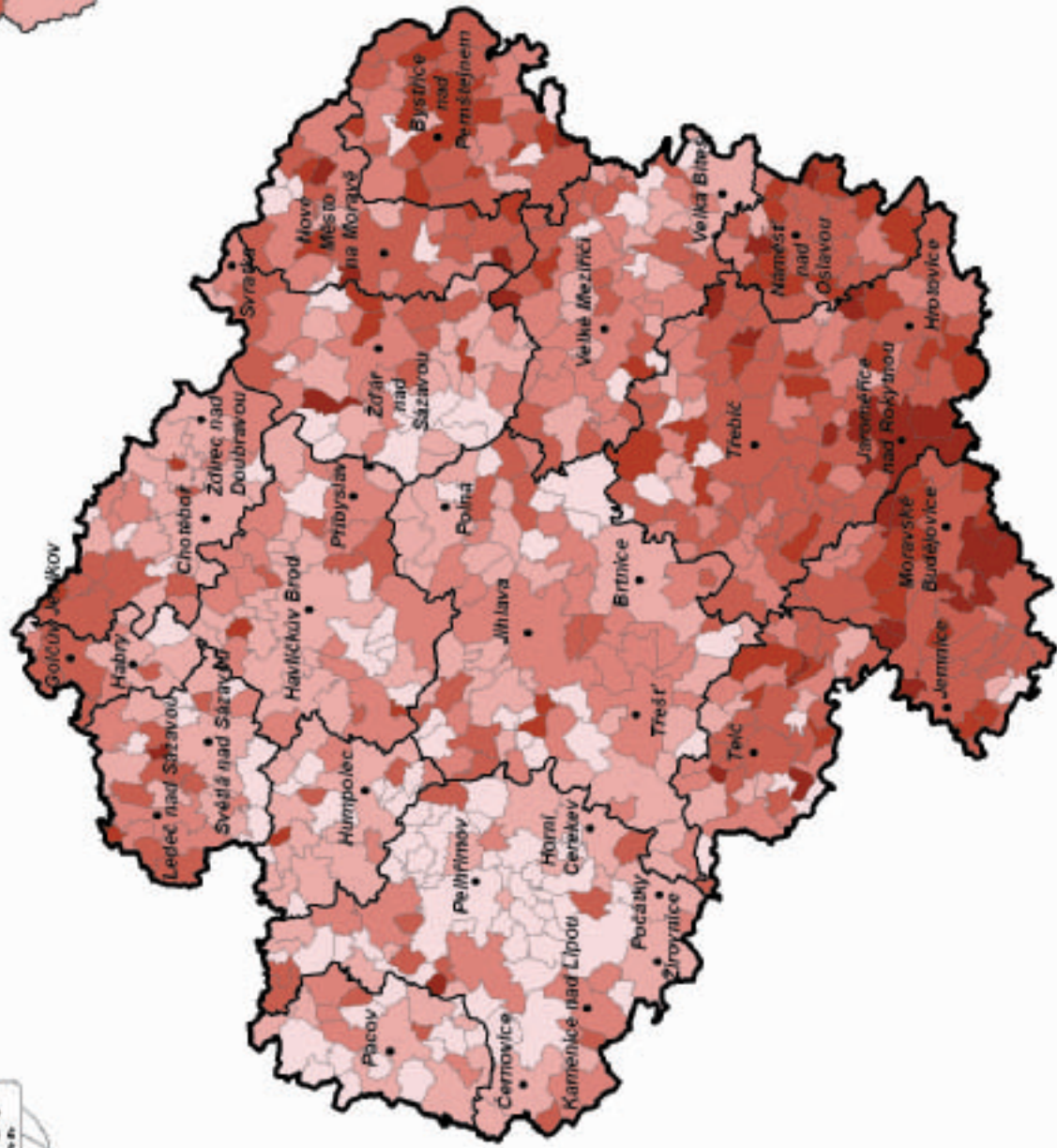
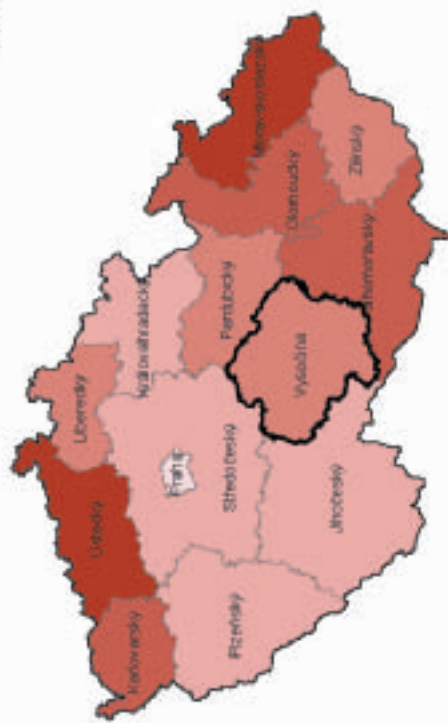
PODNIKATELSKÁ AKTIVITA

Mapa 4

NEZAMĚŠTNANOST

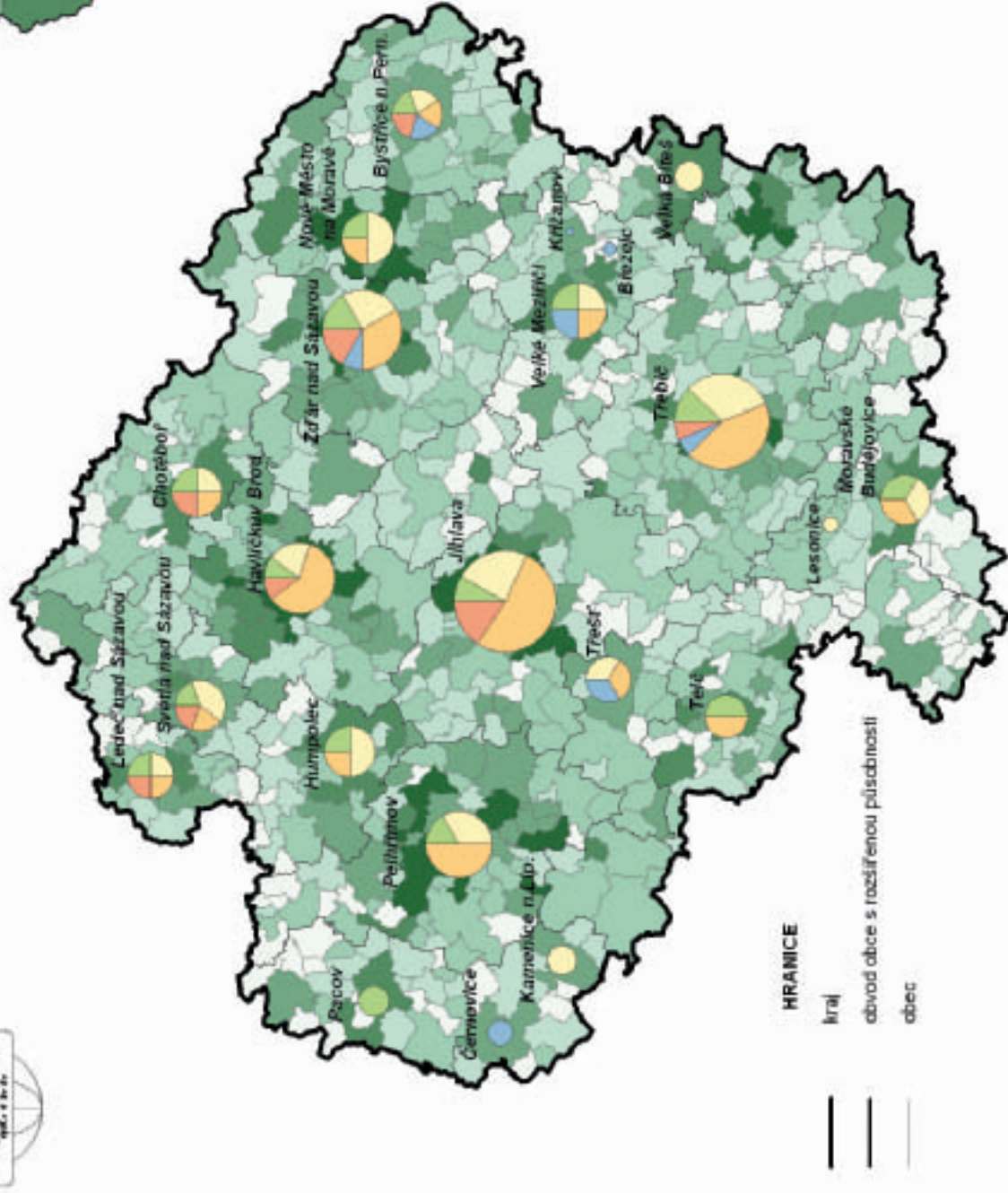
Mapa 5

pramen: Kraj Vysočina, MPSV

ŠKOLSTVÍ A VZDĚLÁNÍ

Mapa 6

HRANICE

- hranice
- obvod obce s rozšířenou působností
- obec

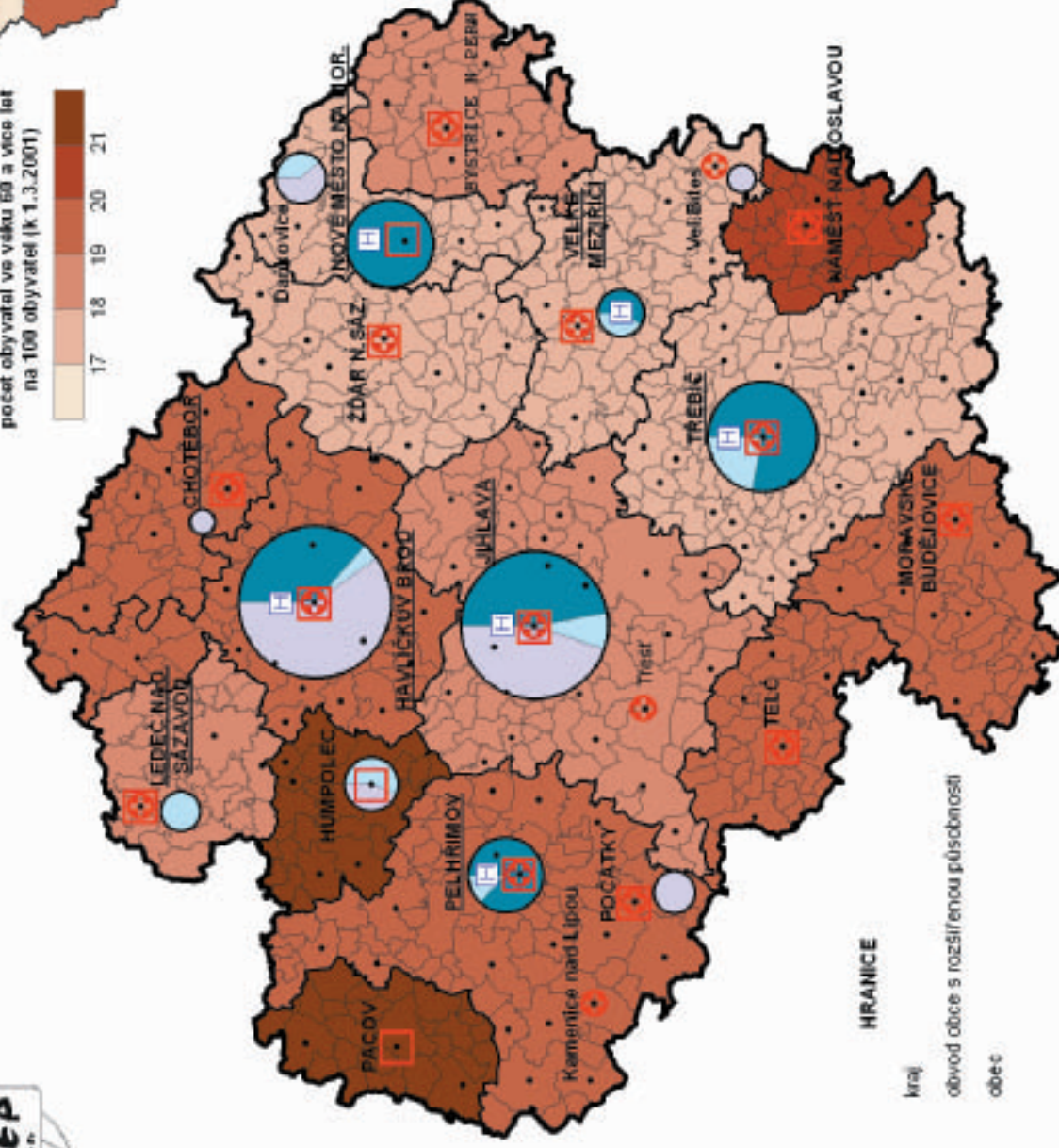
Havlíčkův Brod obec se sítědlní školou

SÍŤ ZDRAVOTNICKÝCH ZAŘÍZENÍ

Mapa 7

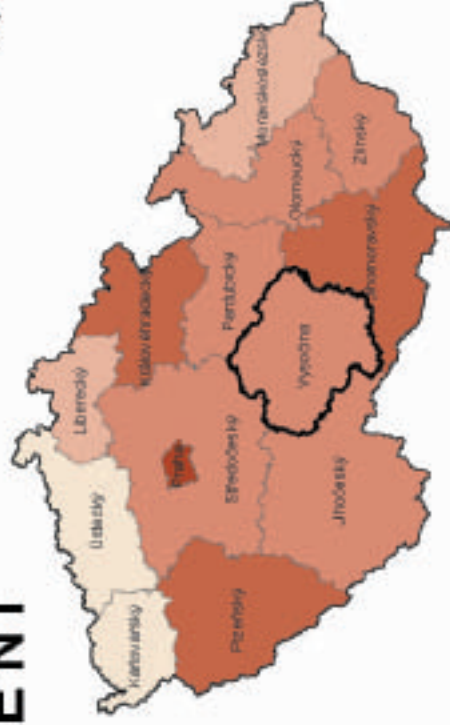

počet obyvatel ve věku 60 a více let
na 100 obyvatel (K 1.3.2001)

HRANICE

- kraj
- obvod obce s rozšířenou působností
- obec

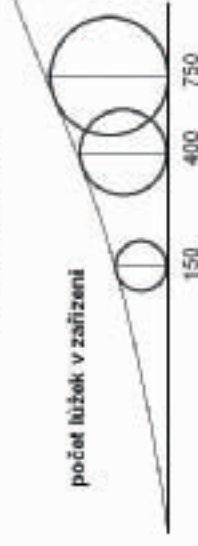

struktura lůžek v lůžkových zdravotnických zařízeních

lůžka následné péče

počet lůžek v zařízení

- ☒ sídlo nemocnice
- ☐ středisko zdravotní záchranné služby
- ☒ sdružené ambulantní zařízení (poliklinika)
- lékařská ambulance

CHOTĚBOŘ

TELČ

Dankovice

Třešť

obec s lůžkovým zdravotnickým zařízením a zároveň
spádové středisko zdravotnické záchranné služby (ZZS)

spádové středisko ZZS

obec s lůžkovým zdravotnickým zařízením, jež není
střediskem ZZS

obec se sdruženým ambulantním zařízením (poliklinika)

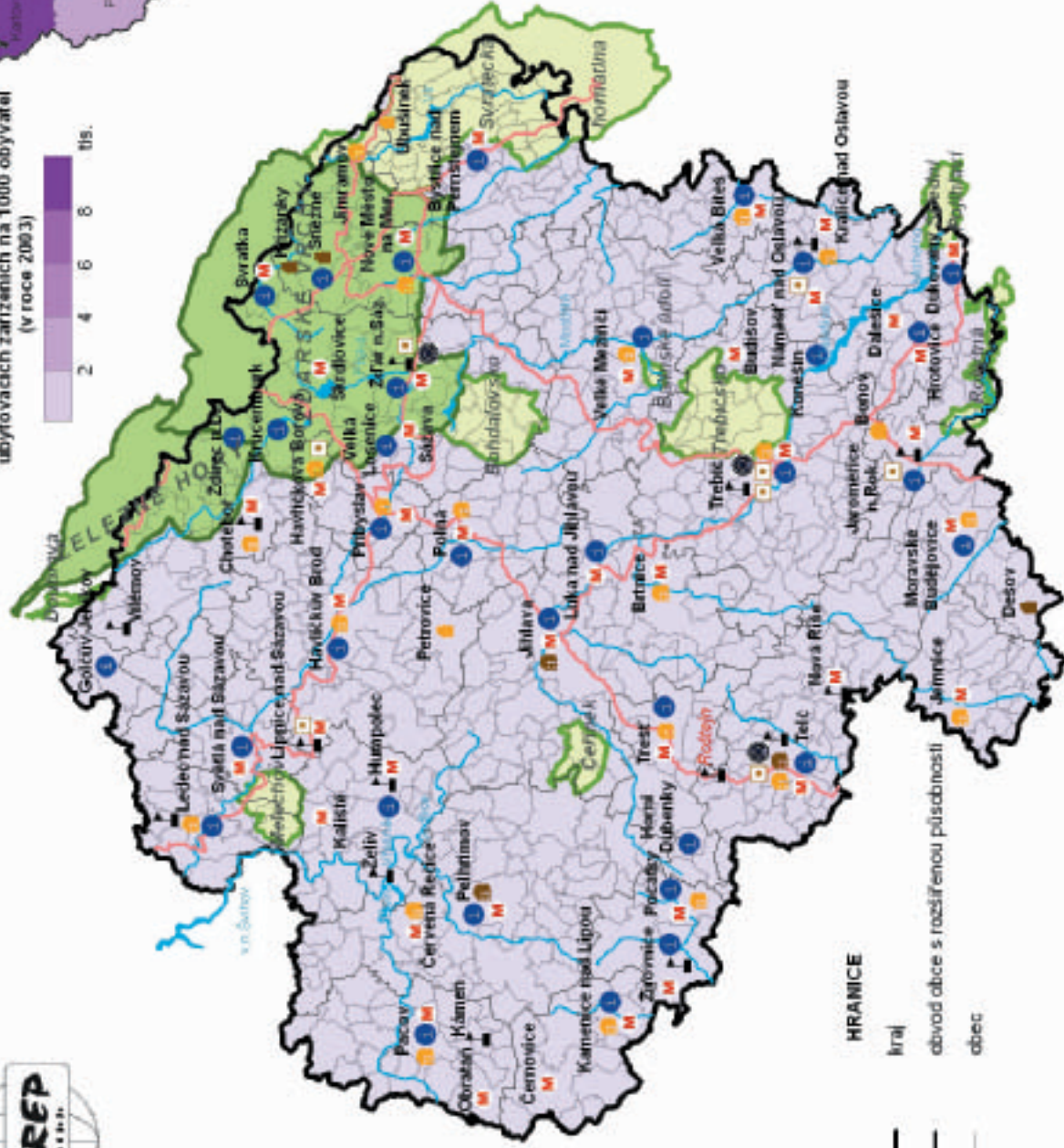
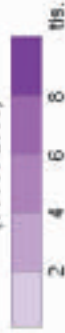
pramen: ČSÚ, GaREP, Kraj Vysočina

CESTOVNÍ RUCH

Mapa 8

Počet přenocování hostů v hraničních ubytovacích zařízeních na 1000 obyvatel (v roce 2003)

- památka UNESCO
- národní kulturní památka - jiná
- hrad, zámek, klášter (přístupný veřejnosti)
- městská památková rezervace
- vesnická památková rezervace
- městská památková zóna
- vesnická památková zóna
- muzeum

- významná cyklostezka
- turistické informační centrum

ŽELEZNÉ HORY

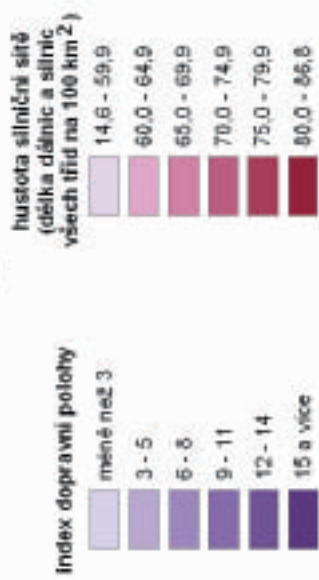
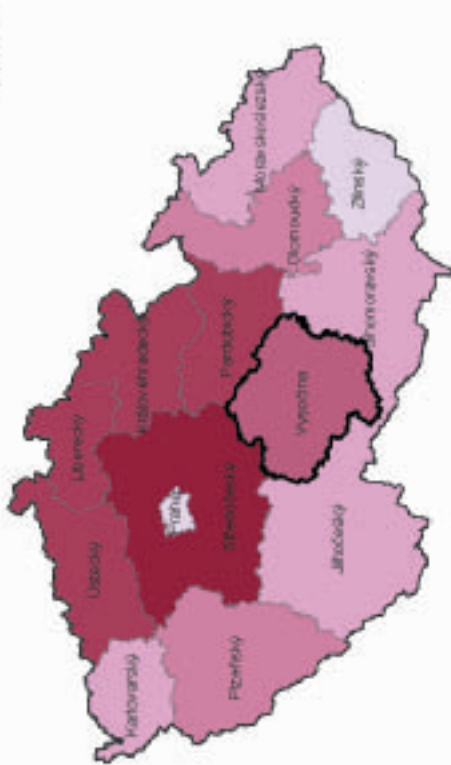
- chráněná krajinná oblast
- Bohdajovsko
- přírodní park

- Hranice:**
 - obec významná pro cestovní ruch
 - hradi
 - vodní nádrž

pramen: NPU, ČSÚ, Kraj Vysočina

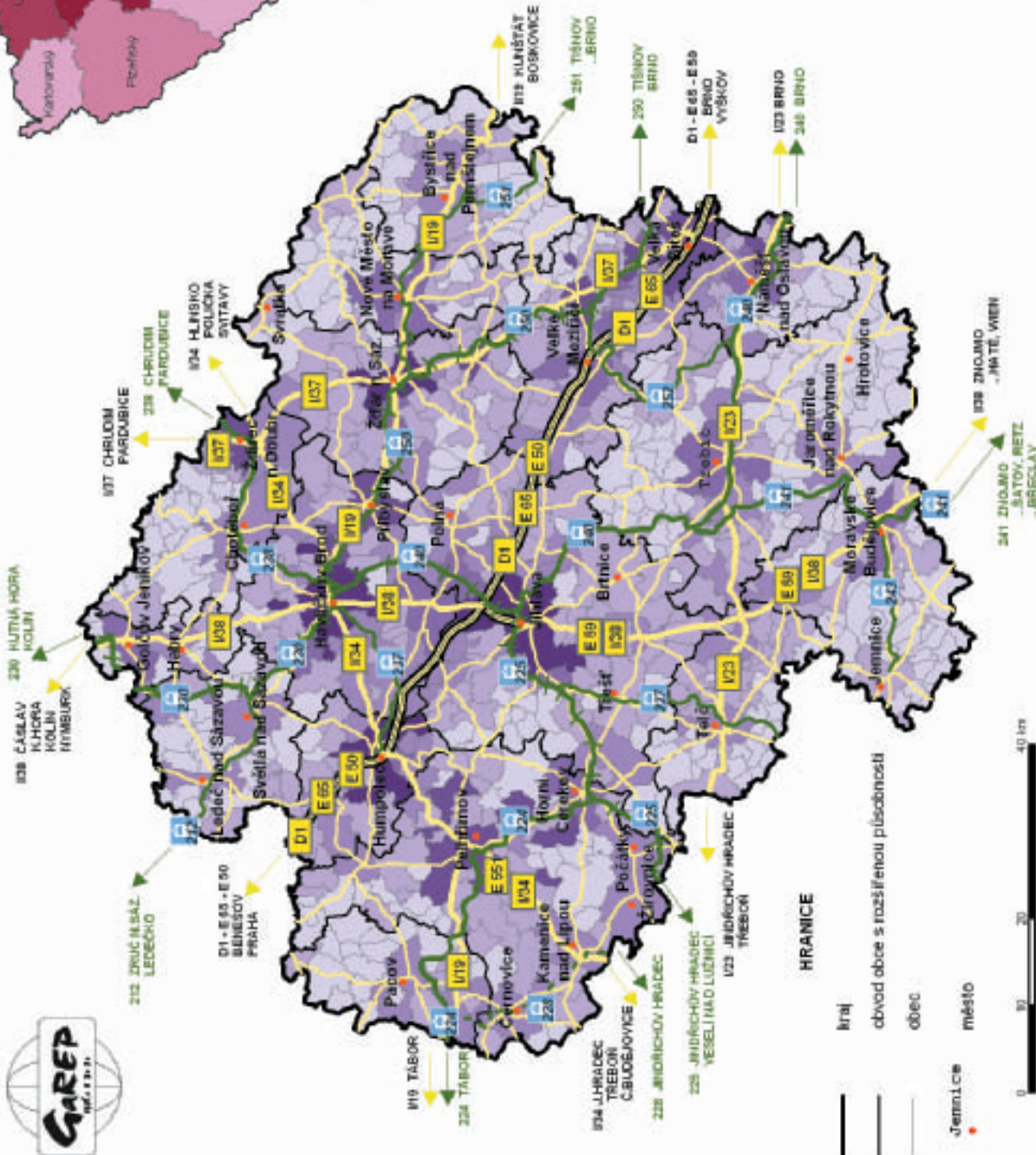
DOPRAVNÍ POLOHA

Mapa 9

HLAVNÍ KOMUNIKACE

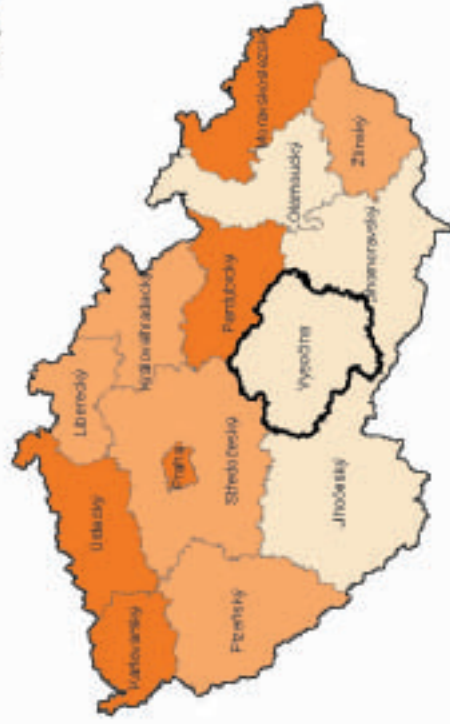
- železniční**
- elektrifikovaná, celostátní
 - neelektrifikovaná, celostátní
 - neelektrifikovaná, regionální
 - úzkokolejná
- silniční**
- číslo železniční trati
 - dálnice a rychlostní komunikace
 - silnice I. třídy
 - silnice II. třídy
 - trída a číslo silnice

pramen: ČSÚ, GaREP

FUNKČNÍ VYUŽITÍ ÚZEMÍ

Mapa 10

měrná emise SO₂ (REZZO 1-3) v roce 2002 [t km⁻²]

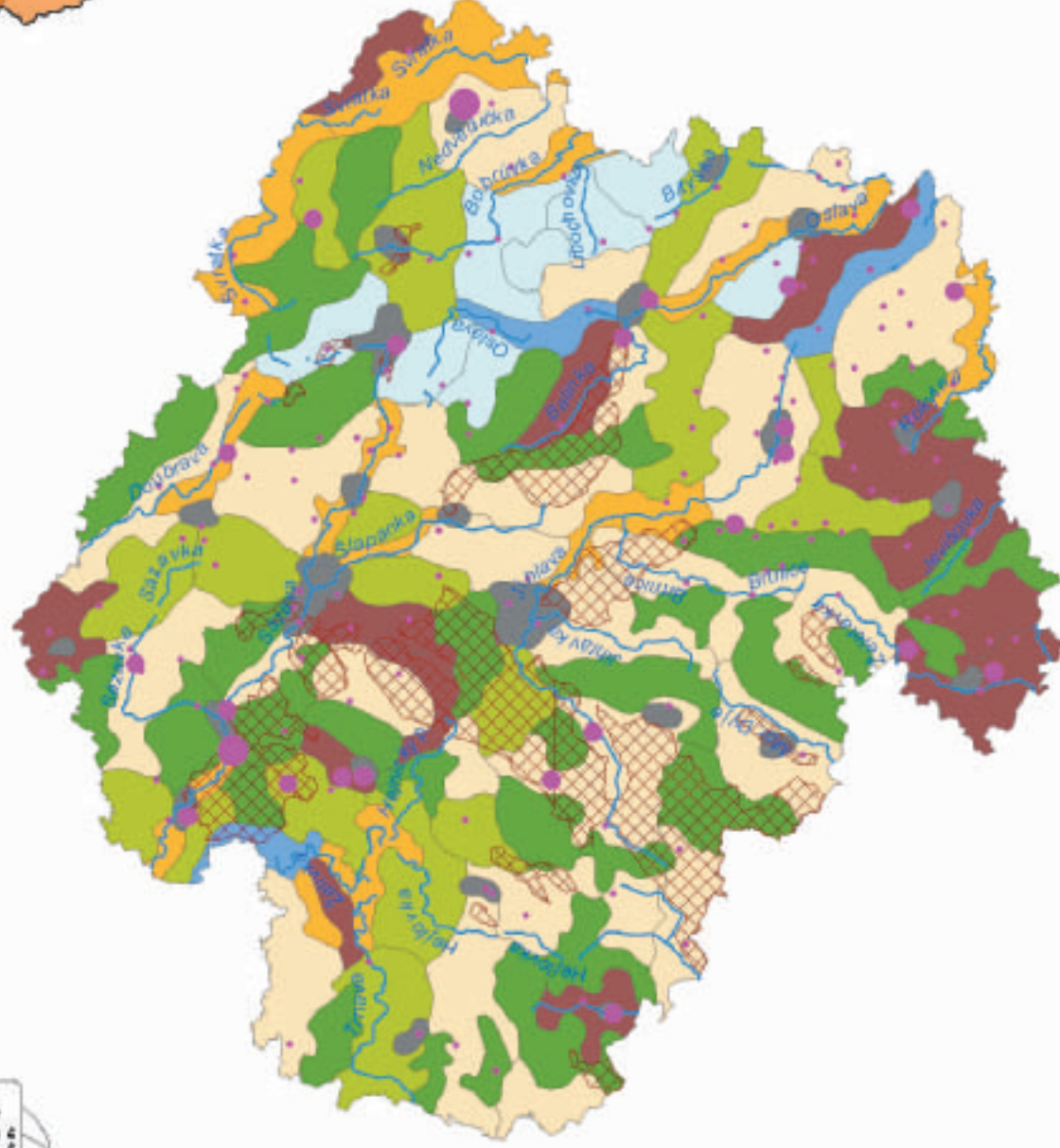

ENVIROMENTÁLNÍ RIZIKA

- nízké riziko ekologické zátěže
- střední riziko ekologické zátěže
- extrémní riziko ekologické zátěže

PŘEVAŽUJÍCÍ VYUŽITÍ ÚZEMÍ

0 10 20 40 km